HÖGSKOLAN
I GÄVLE

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för arbets- och folkhälsovetenskap

Organisatorisk och social arbetsmiljö i svenska utlandsskolan i Spanien

- En kvalitativ intervjustudie om åtta grundskolelärares upplevelser

Caroline Liljestrand

2018

Examensarbete, avancerad nivå (masterexamen), 30 hp
Arbetshälsovetenskap
Masterprogram i arbetshälsovetenskap
Examensarbete i arbetshälsovetenskap

Handledare: Erika Björklund
Examinator: Fredrik Hellström

Caroline Liljestrand

Organizational and social work environment in Swedish foreign school in Spain
- A qualitative interview study on eight primary school teachers' experiences
Degree thesis in the main area work and health, 30 hp.
University of Gävle

Abstract

Aim: The purpose of this study was to investigate elementary school teachers' experiences of the organizational and social work environment in Swedish school in Spain.

Method: A qualitative approach with interview as a data collection method has been used. Data has been analyzed with qualitative content analysis.

Results: The analysis resulted in five main areas that the teachers describe as important for how they experience the organizational and social work environment in Swedish school in Spain; Turnover of Students, Teachers and Management, Collaboration, Flexibility, Workload and the Importance of the premises.

Conclusion: Teachers in Swedish school in Spain generally find that they have free and flexible work, but at the same time they work a lot and are limited in the work of the time and resources available at the school. Furthermore, the study shows that teachers feel that social relations in the workplace are important as they can both enable and constrain good organizational and social work environment, and that social relations are affected by the turnover of people at school.

Keywords: Organizational and social work environment, teacher, foreign school

Caroline Liljestrand

Organisatorisk och social arbetsmiljö i svenska utlandsskolan i Spanien.
- En kvalitativ intervjustudie om åtta grundskolelärares upplevelser.

Examensarbete i Arbetshälsovetenskap, 30hp.
Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Problemformulering: En stor andel av lärare upplever stress och i Sverige är många lärare sjukskrivna på grund av psykisk ohälsa. Ett flertal aspekter i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är associerade med ohälsa bland lärare enligt tidigare forskning. Detta är inte bara ett problem i för lärare i Sverige utan förekommer även bland lärare i flera olika länder. För svenska barn och ungdomar som bor i utlandet finns svenska utlandsskolor där svenska lärare arbetar, och Spanien är det land där det finns flest svenska utlandsskolor. Eftersom ingen tidigare forsning om lärare i svenska utlandsskolans arbetsmiljö och hälsa har gjorts finns stora kunskapsluckor inom området. **Syfte:** Syftet med denna studie var att undersöka grundskolelärares upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien. **Metod:** För att söka svar på syfte och frågeställningar har kvalitativ ansats med intervju som datainsamlingsmetod använts och data har analyserat med kvalitativ innehållsanalys. **Resultat:** Analysen resulterade i fem huvudområden som lärarna beskriver som betydelsefulla för hur de upplever den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien; *Omsättning av elever, lärare och ledning, Samarbete*, *Flexibiliteten, Arbetsbördan* och *Lokalernas betydelse*. **Slutsats:** Lärarna i svenska skolan i Spanien upplever överlag att de har ett fritt och flexibelt arbete, men samtidigt att de arbetar mycket och begränsas i arbetet av den tid och de resurser som finns på skolan. Vidare visar studien att lärarna upplever att de sociala relationerna på arbetsplatsen har betydelse då de både kan möjliggöra och hindra god organisatorisk och social arbetsmiljö samt att de sociala relationerna påverkas av omsättningen av personer på skolan.

Nyckelord: Organisatorisk och social arbetsmiljö, lärare, utlandsskola

Innehållsförteckning

Bakgrund 1

Reglering av arbetsmiljö i svenska utlandsskolan i Spanien 1

Organisatorisk och social arbetsmiljö 2

Lärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö och psykiska hälsa 2

Grundskolelärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö i svenska skolan i Sverige och spanska skolan i Spanien. 4

Grundskolelärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö i kommunal skola, friskola och avgiftsbelagd skola 5

Lärare i utlandsskola 6

Problemformulering 6

Syfte 7

Frågeställningar 7

Metod 7

Litteratursökning 7

Design 9

Urval 9

Datainsamling 10

Analys/Tillvägagångssätt 12

Forskningsetiska överväganden 13

Resultat 14

Omsättning av elever, lärare och ledning 15

Samarbete 18

Flexibiliteten 21

Arbetsbördan 22

Lokalernas betydelse 24

Diskussion 25

Resultatdiskussion 25

Metoddiskussion 28

Slutsats 30

Referenser 31

Bilaga 1 - Litteratursökning 1

Bilaga 2 - Litteratursökning 2

Bilaga 3 - Relevansbedömning

Bilaga 4 - Röda korsets granskningsmall för vetenskapliga artiklar

Bilaga 5 - SBUs mall för kvalitetsgranskning av systematiska översikter

Bilaga 6 - Inkluderade artiklar och kvalitetsbedömning

Bilaga 7 - Missiv till lärarna

Bilaga 8 - Intervjuguide

Bakgrund

Lärare ligger i topp fem på listan med flest startade sjukfall i psykiatriska diagnoser per anställd jämfört med andra yrken i Sverige (Försäkringskassan, 2016 s.30) och hälften av lärare i svenska skolor i Sverige visar tecken på utbrändhet (Arvidsson, Håkansson, Karlson, Björk, & Persson, 2016). Mer än hälften av lärarna i svenska skolan i Sverige känner sig stressade, upplever arbetsbelastningen som tung eller mycket tung och anser sig inte ha tillräckliga resurser för att utföra sina arbetsuppgifter (Lärarnas riksförbund, 2015 s.3). Hur en person upplever sin arbetssituation och den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är en viktig faktor som kan påverka personens psykiska hälsa. Enligt en systematisk litteraturöversikt som Statens beredning för medicinsk utvärdering [SBU] (2014 s.13) sammanställt finns ett flertal faktorer i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön som har samband med psykisk ohälsa. Arbetskrav, utvecklingsmöjligheter och sociala relationer har samband med psykisk ohälsa oavsett vilket land personen bor och arbetar i (Slany et al., 2013). Svenska lärare arbetar förutom i skolan i Sverige även i svenska utlandsskolor som finns till för svenska barn och ungdomar som bor i utlandet. Svenska utlandsskolor finns i 18 olika länder i världen så som England, Kenya och flest antal svenska utlandsskolor finns i Spanien. I Spanien finns sju svenska skolor som är godkända av skolverket, följer svenska skollagen och har skolverket som tillsynsmyndighet (Skolverket, 2017).

Reglering av arbetsmiljö i svenska utlandsskolan i Spanien

Arbetet i svenska skolan i Spanien är likt det i skolan i Sverige eftersom de följer svenska skollagen och har svenska skolverket som tillsynsmyndighet. Men eftersom de svenska skolorna i Spanien drivs som spanska företag eller föreningar kan arbetsmiljölagar och föreskrifter skilja sig från de svenska vilket kan påverka arbetsmiljön i skolorna. Då både Sverige och Spanien är medlemsstater i EU är en del lagar och föreskrifter som rör arbetsmiljön (Europeiska Unionen, 1989; Europeiska Unionen 2003a; OSHA, 2008) samma på grund av att de styrs genom EU direktiv och de lagarna och föreskrifterna har både Spanien och Sverige implementerat i sin egen lagstiftning (Europeiska Unionen, 1990; Europeiska unionen [EU], 2003b; OSHA, 2008). Dock kan det förekomma små skillnader då följsamheten av direktiven kan regleras på nationell, regional och lokal nivå samt i kollektivavtal och det är därför svårt att avgöra om lagarna ser precis likadana ut i

Sverige och på de ställen i Spanien där de svenska skolorna ligger (EU, 2003b). Sammanfattningsvis liknar arbetsmiljölagstiftningen i Sverige och Spanien varandra eftersom båda styrs av EU-direktiv, men små skillnader kan förekomma.

Organisatorisk och social arbetsmiljö

Den forskning som finns idag pekar mot att utvecklingsmöjligheter, erkännande, deltagande och autonomi är olika arbetsmiljöaspekter som kan påverka för att skapa en god organisatorisk arbetsmiljö (Lindberg & Vingård, 2012). För att skapa en god social arbetsmiljö pekar forskningen mot att arbetsmiljöaspekter så som samarbete (Lindberg & Vingård, 2012) och en närvarande ledare (Cummings et al., 2010; Lindberg & Vingård, 2012) har betydelse. Dock saknas studier av god kvalitet inom området. Mer högkvalitativ forskning med longitudinell design krävs för att kunna fastställa vilka aspekter i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön som främjar hälsa på arbetsplatsen för att skapa en god organisatorisk och social arbetsmiljö (Fernandez et al., 2016; Lindberg & Vingård, 2012). Arbetsmiljöverkets definition av organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4 s.6-7) innefattar alla de aspekter som framkommit i forskningen som kan främja god organisatorisk och social arbetsmiljö, varmed den definitionen även får ligga till grund för hur organisatorisk och social arbetsmiljö definieras i denna uppsats. Organisatorisk arbetsmiljö handlar om ”villkor och förutsättningar för arbetet som inkluderar 1. Ledning och styrning, 2. Kommunikation, 3. Delaktighet, handlingsutrymme, 4. Fördelning av arbetsuppgifter och 5. Krav, resurser och ansvar” (AFS 2015:4 s.6). Den sociala arbetsmiljön handlar om ”villkor och förutsättningar för arbetet som inkluderar socialt samspel, samarbete och socialt stöd från chefer och kollegor” (AFS 2015:4 s.7).

Lärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö och psykiska hälsa

Ett flertal aspekter i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är associerade med grundskolelärares psykiska ohälsa. Höga arbetskrav (Arvidsson et al., 2016; Betoret, 2009; Phillips, Sen, & McNamee., 2007), låg kontroll (Betoret, 2009; Kokkinos, 2007) och obalans mellan krav och kontroll (Betoret, 2009; Jurado, et al., 2005; Kokkinos, 2007) samt obalans mellan belöning och ansträngning (Gluschkoff et al., 2016b; Gluschkoff et al., 2016a; Shkembi, Melonashi, & Fanaj., 2015) är organisatoriska aspekter som är associerade med grundskolelärares psykiska ohälsa. Relationer mellan

lärare och elev (Kokkinos, 2007; Shkembi et al., 2015) och relationer kollegor emellan (Kidger et al., 2016), mobbning och fysiskt eller psykiskt våld från elever (Jurado et al., 2005) samt bristande ledarskap (Arvidsson et al., 2016) är sociala aspekter som är associerade med grundskolelärares psykiska ohälsa. Eftersom dessa områden identifierats i studier av medelhög kvalité finns det ett visst stöd för att dessa arbetsmiljöaspekter är associerade med lärares hälsa. Dock går det inte att säga att det finns något orsakssamband eftersom alla studier är av tvärsnittsdesign. Däremot kan några av arbetsmiljöaspekterna tänkas påverka lärarnas hälsa om man tittar på dom utifrån vedertagna teoretiska modeller som beskriver sambandet mellan organisatoriska och sociala arbetsmiljöfaktorer och hälsa.

Krav, kontroll och stöd modellen (Theorell, 2003) är en välanvänd teoretisk modell som beskriver sambandet mellan organisatoriska och sociala arbetsmiljöaspekter och hälsa. Enligt krav och kontroll och stöd modellen (Theorell, 2003) är det sambandet mellan kraven i arbetet och kontrollen över arbetet som utgör det psykiska belastningen. Höga krav i kombination med låg kontroll och bristande stöd från omgivningen resulterar enligt modellen i spänt arbete vilket kan leda till stress för individen. Individer som arbetar i spänt arbete och individer som upplever bristande stöd från kollegor löper ökad risk att utveckla depressionssymptom, och vid bristande stöd från kollegor ökar även risken för utmattningssyndrom (SBU, 2014 s.13).

En annan teoretisk modell som beskriver sambandet mellan organisatoriska och sociala arbetsmiljöaspekter och hälsa är ansträngnings och belöningsmodellen (Siegrist, 1996). Ansträngnings och belöningsmodellen handlar om att eftersträva balans mellan den ansträngning som arbetet kräver och den belöning individen får för det utförda arbetet. Belöningen kan bestå i både organisatoriska aspekter så som lön eller ökat ansvar samt sociala aspekter så som stöd och respekt från chef och kollegor. När det uppstår obalans mellan ansträngning och belöning kan det resultera i stress. Förutom stress kan obalans mellan ansträngning och belöning leda till ökad utveckling av symptom på depression (SBU, 2014 s.13).

Förutom ovan nämnda aspekter i arbetsmiljön som kan leda till ohälsa för individen finns det även aspekter som kan verka skyddande mot stress. Stöd-dimensionen i krav kontroll och stöd modellen kan fungera som ett skydd mot spänt arbete (Theorell, 2003). Lärare som känner att de har stöd från skolan i sitt arbete samt har en hög upplevd självförmåga

(eng. self-efficacy) har ett bättre skydd mot stress än lärare som upplever låg självförmåga och litet stöd från skolan (Betoret, 2006). Att ha en hög upplevd självförmåga innebär att individen tror på sin egen förmåga att klara sitt uppdrag oavsett om omgivningen uppfattar denna förmåga eller inte (Psykologiguiden, 2018). Att den upplevda självförmågan kan ha betydelse för upplevd stress kan förklaras med krav-resursmodellen (Lazarus, 1966). Enligt krav- resursmodellen ska det vara balans mellan individens förmåga och omgivningens krav. Om individen inte upplever balans mellan sin egen förmåga och omgivningens krav uppstår stress.

Grundskolelärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö i svenska skolan i Sverige och spanska skolan i Spanien.

Denna uppsats handlar om grundskolelärare i svenska skolan i Spaniens organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Hädanefter kommer grundskolelärare att benämnas både som grundskolelärare och lärare, men båda syftar på grundskolelärare. Då det inte finns någon tidigare forskning om lärares arbetsmiljö i svenska utlandsskolan, kan vi genom att först titta på svenska lärare i Sveriges och spanska lärare i Spaniens arbetsmiljö bilda oss en uppfattning om hur den organisatoriska och sociala arbetsmiljön kan se ut. Både Svenska lärare i Sverige och spanska lärare i Spanien känner sig stressade (Betoret, 2009; Jurado et al., 2005; Lärarnas riksförbund, 2015 s.3;) och upplever höga arbetskrav (Arvidsson et al., 2016; Betoret, 2009; Lärarnas riksförbund, 2015 s.3; Ahlgren & Gådin, 2010). Lärare i skolan i Sverige upplever även att de högsta kraven som ställs på dom kommer från dom själva (Ahlgren & Gådin, 2010). Svenska lärare i Sverige upplever dessutom att det finns för få resurser (Lärarnas riksförbund, 2015 s.3), att de har liten möjlighet till återhämtning (Lärarnas riksförbund, 2015 s.3) samt att det finns brister i ledarskapet (Arvidsson et al., 2016). Dessutom upplever grundskolelärare i Sverige att arbetet är roligt, men att det är svårt och tidskrävande att försöka kombinera det ökade behovet av att kontrollera elevernas uppförande och att skapa en kreativ lärandemiljö (Ahlgren & Gådin, 2010). De spanska lärarna i Spanien upplever att de har liten möjlighet till delaktighet i beslutsfattande (Betoret, 2009) samt att det finns risk för att utsättas av psykisk eller fysiskt våld av elever (Jurado et al., 2005).

Arbetstillfredsställelsen skiljer sig åt mellan svenska lärare i Sverige och spanska lärare i Spanien. Spanska lärare i Spanien är generellt sätt nöjdare med sitt arbete och en större

andel spanska lärare skulle välja läraryrket på nytt jämfört med svenska lärare i Sverige (Skolverket, 2014).

Grundskolelärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö i kommunal skola, friskola och avgiftsbelagd skola

Svenska skolan i Spanien är inte direkt jämförbar med svenska kommunala skolor eftersom de drivs av en privat huvudman. Den är inte heller direkt jämförbar med svenska friskolor eftersom skolan är avgiftsbelagd. Men eftersom det inte finns någon tradition av avgiftsbelagda skolor i Sverige är de få till antalet och det finns ingen forskning om lärare i svenska avgiftsbelagda skolor att jämföra med. Om man bortser från den avgift som eleverna betalar så är svenska skolan i Spanien jämförelsevis som en svensk friskola. Lärare som arbetar i svenska friskolor upplever den organisatoriska och sociala arbetsmiljön som bättre än lärare i svenska kommunala skolor men det finns ändå arbetsmiljöproblem i svenska friskolor, så som möjligheten att hantera stress, att få hjälp och stöd vid hög arbetsbelastning och att ha tid till att utföra arbetsuppgifterna (Friskolornas riksförbund, 2015). Lärare i svenska friskolor upplever dessutom att de har mindre stöd på arbetsplatsen och är lättare att byta ut än lärare i kommunala skolor (Parding & Berg-Johansson, 2016).

När det gäller avgiftsbelagda skolor kan vi genom att titta på forskning från andra europeiska länder där avgiftsbelagda skolor är vanligare bilda oss en uppfattning av hur arbetsmiljön kan se ut där. I England har man exempelvis sett att lärare i avgiftsbelagd privatskola har högre arbetstillfredsställelse, mindre klasser samt längre lov och ledigheter än lärare vid statliga icke avgiftsbelagda skolor (Green, Machin, Murphy & Zhu, 2008). Men det går inte heller helt att jämföra svenska skolan i Spanien med avgiftsbelagda privatskolor i England eftersom den genomsnittliga avgiften i England är dubbelt så hög som den i svenska skolan i Spanien. I Spanien skiljer sig inte önskan att byta arbete och mängden arbetsrelaterad stress åt mellan lärare som arbetar i spanska kommunala skolor och spanska privata skolor (Jurado et al., 2005). Däremot upplever spanska lärare i privata skolor högre arbetstillfredsställelse och mer stöd från kollegor än lärare i spanska kommunala skolor (Jurado et al., 2005).

Lärare i utlandsskola

Lärare som arbetar i utlandsskolor kan ställas inför andra utmaningar än de arbetsmiljöaspekter som nämnts tidigare eftersom lärarna, eleverna och föräldrarna befinner sig i en annan kontext än vad dom kanske är vana vid. Ingen befintlig forskning om lärare i svensk utlandsskolas organisatoriska och sociala arbetsmiljö har hittats vid sökningar, men däremot finns forskning om lärare från andra länder som arbetar i utlandsskolor. Lärare i utlandsskolor måste vänja sig vid en ny kultur och ett nytt språk, vilket kan ta lång tid (Halicioglu, 2015) och denna kulturchock kan till en början upplevas som stressande (Hayden, 2006 s.24). Det är heller inte ovanligt att lärarna i utlandsskolan måste acceptera en lägre lön än vad de hade i hemlandet (Hayden, 2006 s.81). En stor andel av de elever som går i utlandsskolor går där eftersom föräldrarna arbetar i landet under en period på några år (Hayden, 2006 s.22-23) vilket innebär att ett flertal elever byts ut varje år. Skolan och lärarna behöver då arbeta aktivt med att dels stödja elever som kommer nya till skolan och även stötta de elever som är kvar en längre tid och förlorar kompisar varje år (Hayden, 2006 s.53-56). Det är även viktigt för lärarnas eget välbefinnande att skapa goda relationer med eleverna (Jonasson, Lauring, Selmer & Trembath, 2017). Föräldrar till barn i utlandsskolor är ofta högutbildade och värdesätter utbildning men ställer då också höga krav på skolan, lärarna och eleverna (Hayden, 2006 s.21).

Problemformulering

Som beskrivet i litteraturgenomgången ovan upplever grundskolelärare ett flertal negativa aspekter i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och ett flertal av arbetsmiljöaspekterna är associerade med ohälsa (Arvidsson et al., 2016; Betoret, 2009; Gluschkoff et al., 2016a; Gluschkoff et al., 2016b; Phillips et al., 2007; Jurado, et al., 2005; Kidger et al., 2016; Kokkinos, 2007; Shkembi et al., 2015). Med jämna mellanrum genomförs undersökningar i Sverige och i Spanien som rapporterar om lärares arbetsmiljö och hälsa och viss forskning inom området finns både när det gäller svenska (Arvidsson et al., 2016; Skolverket, 2014) och spanska (Betoret, 2009; Jurado et al; Skolverket, 2014) lärare. Lärare i utlandsskolor ställs inför andra utmaningar än de lärare som arbetar i hemlandet (Halicioglu, 2015; Hayden, 2006) och därför går det inte att jämföra svenska lärare i svenska skolan i Spanien varken med svenska lärare i Sverige eller med spanska

lärare i Spanien. Varken statistik eller forskning om svenska lärare i svensk utlandsskolas arbetsmiljö och hälsa går att hitta. Denna undersökning bidrar med kunskap om lärares upplevelse av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska utlandsskolor i Spanien. Den kan fungera som en pilotstudie inför en större kartläggning om svenska lärare i svenska utlandsskolans arbetsmiljö och hälsa. Den kunskap som denna uppsats kan bidra med kan vara till nytta för rektorer i svenska utlandsskolor, lärare som arbetar eller vill arbeta i svenska utlandsskolor samt till intresseföreningar för svenska utlandsskolor.

Syfte

Syftet är att undersöka grundskolelärares upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien.

Frågeställningar

Hur upplever grundskolelärare den organisatoriska och sociala arbetsmiljön vid svenska skolan i Spanien?

Vad upplever grundskolelärare vid svenska skolan i Spanien möjliggör god organisatorisk och social arbetsmiljö.

Vad upplever grundskolelärare vid svenska skolan i Spanien hindrar god organisatorisk och social arbetsmiljö?

Metod

Litteratursökning

För att hitta relevant litteratur och vetenskapliga artiklar utifrån studiens syfte och frågeställningar genomfördes två litteratursökningar med hjälp av två olika sökstrategier, litteratursökning 1 (se bilaga1) och litteratursökning 2 (se bilaga 2). Syftet med sökning 1 var att hitta litteratur om lärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö och hälsa. Syftet med sökning 2 var att hitta litteratur om vad som utmärker god organisatorisk och social arbetsmiljö. I en första sökning i litteratursökning 2 var även sökordet teach* med, men detta gav inga relevanta träffar. På grund av stort antal träffar i sökning på de två sökorden healthy workplace och healthy work environment avgränsades sökningen till

litteraturöversikter för att få en övergripande samlad bild av befintlig forskning. Tabell 1 presenterar sökorden i slutgiltig söksträng samt databaser och avgränsningar.

Tabell 1. Databaser, slutgiltig söksträng och avgränsningar.

Databaser	Academic search elite	PsycINFO	Web of science
Slutgiltig söksträng	Litteratursökning 1	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health) AND (Workplace OR "work environment" OR work OR Occupation*)	
	Litteratursökning 2	(Healthy workplace* OR healthy work environment*)	
Avgränsningar	Litteratursökning 1	Fulltext, Peer-review, språk; engelska och svenska publiceringsår 2000-2018, länder i Europa	
	Litteratursökning 2	Fulltext, Peer-review, språk; engelska och svenska, review, systematic review och/eller meta-analys.	

Resultatet från de två litteratursökningarna med antal sökträffar sammanställdes separat för litteratursökning 1 (se bilaga 1) och för litteratursökning 2 (se bilaga 2). Efter sökning i databaser relevansbedömdes artiklarna genom att rubriken lästes, sedan abstraktet och sedan artikeln i fulltext (se bilaga 3). I de databaser där det inte gick att avgränsa till länder genomförde jag denna avgränsning manuellt då abstracten lästes. Artiklar som ansågs vara relevanta utifrån studiens syfte handlade om lärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö och/eller hälsa samt litteraturöversikter som visade på aspekter för god organisatorisk och social arbetsmiljö. Tre artiklar fanns med i två databaser (Betoret, 2009; Cummings et al. 2010; Gluschkoff et al., 2016b). Tre artiklar inkluderades som författaren kände till sedan tidigare (Arvidsson, 2016; Kokkinos, 2007; SBU, 2014). Totalt var femton artiklar relevanta utifrån studiens syfte och genomgick kvalitetsgranskning. Röda korsets granskningsmall för vetenskapliga artiklar (se bilaga 4) användes som stöd för att bedöma kvaliteten på relevanta artiklar som framkommit i litteratursökning 1 (elva artiklar). Mallen innehöll sex olika delar där varje del kunde få 2 poäng förutom metod delen eftersom den innehöll så många delfrågor, där var maxpoängen 4. Full poäng erhölls om delen bedömdes som mycket tydlig och väl genomfört, medel poäng om det bedöms som bra och noll om delen bedömdes vara otillräcklig och otydlig. Maxpoäng var 14 poäng med kvaliteten indelad i tre olika poängnivåer; 13-14 poäng = hög, 6-12 poäng = medelhög och 0-5 poäng = låg. Relevanta artiklar (fyra artiklar) från litteratursökning 2 kvalitetsgranskades utifrån SBUs mall för kvalitetsgranskning av systematiska översikter enligt AMSTAR (se bilaga 5). Mallen består av 11 ja och nej frågor. Vid 0-5 ja bedömdes översikten vara av låg kvalitet, 6-9 ja

medelkvalitet och vid 10-11 bedömdes artikeln vara av hög kvalitet. De femton kvalitetsgranskade artiklarna sammanställdes i två artikelmatriser utifrån litteratursökning 1 och litteratursökning 2 som redovisar och sammanfattar artiklarnas innehåll och kvalitet (se bilaga 6). En artikel bedömdes vara av hög kvalitet och övriga fjorton artiklar bedömdes vara av medelhög kvalitet och inkluderades i bakgrunden.

Design

Denna studie utgår från kvalitativ ansats vilket passar bra att använda eftersom studiens syfte är att undersöka grundskolelärares upplevelser (Marshall & Rossman, 2016 s.102). Genom att använda kvalitativ ansats med intervjuer som datainsamlingsmetod har en djupare förståelse av lärarnas upplevelser möjliggjorts. Detta genom att lärarna kunnat beskriva sina upplevelser och jag har haft möjlighet att ställa följdfrågor och att gå tillbaka till lärarna för att få förtydliganden om upplevelserna av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien (Marshall & Rossman, 2016 s.150).

Urval

Fyra svenska skolor i Spanien har tillfrågats om deltagande i studien och valts ut genom bekvämlighetsurval. Skolorna valdes ut eftersom de är godkända av skolverket i Sverige och är geografiskt tillgängliga för mig att kunna genomföra intervjuerna. Bekvämlighetsurval är en relevant urvalsmetod i kvalitativ forskning eftersom syftet är att undersöka upplevelser (Bryman, 2011 s.433). Ett informationsbrev med information om studien och dess syfte, deltagares anonymitet och frivillighet att delta samt förfrågan om intresse av deltagande skickades via e-post till skolornas rektorer 29/11-17. Rektorerna vid samtliga skolor visade intresse för deltagande i studien. Två skolor har elever från förskoleklass till gymnasiet och två skolor har elever från förskoleklass upp till årskurs 6. Skolorna har 10-20 elever i varje klass. Elevantalet varierar från år till år och beroende på elevunderlaget varierar klasserna om det är rena klasser, eller blandade årskurser i klasserna. Totalt arbetar 46 grundskolelärare vid skolorna. Vid intresse från rektors sida har ett missiv (se bilaga 7) skickats via e-post till alla grundskolelärare på de aktuella skolorna, vid en av skolorna hade jag vetskap om vilka lärare som uppfyllde inkluderingskriterierna och skickade då endast missiv till dessa lärare. Inkluderingskriterierna var; Grundskolelärare som arbetar i svensk utlandsskola i Spanien och har arbetat där i minst ett år. Anledningen till att de behöver ha arbetat på skolan i

minst ett år är att de ska ha hunnit få erfarenheter av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön på skolan (Graneheim, Lindgren & Lundman, 2017). Vid två av skolorna valde rektorerna själva att skicka ut missivet till lärarna, från den ena av dessa skolor var det ingen lärare som valde att delta i studien. Två påminnelsemail har skickats ut och i de fall rektorerna skickat ut informationsbrevet har rektorn ombetts att skicka ut påminnelsemail till lärarna.

Alla åtta grundskolelärare som visade intresse för deltagande i studien uppfyller inkluderingskriterierna och deltar i studien. Lärarna är mellan 40 och 61 år gamla, har arbetat på skola i Sverige mellan en termin och 34 år samt har erfarenhet från flera olika skolor. En grundskolelärare har även erfarenhet från arbete på spansk skola. Två lärare har erfarenhet från annan svensk utlandsskola. Lärarna har när intervjun genomfördes arbetat mellan 1,5 år och 15 år på skolan. Lärarna arbetar i olika årskurser från förskoleklass upp till årskurs nio. Fem av lärarna undervisar i flera klasser på skolan.

Datainsamling

För att undersöka grundskolelärares upplevelse av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien har intervju användas som datainsamlingsmetod eftersom då har lärarna fått möjlighet att själva beskriva sina egna upplevelser med egna ord (Marshall & Rossman, 2016 s.148). Intervjuerna genomfördes mellan 18/12-17 och 26/2-18. Sju av åtta intervjuer genomfördes ansikte mot ansikte. Intervjuerna genomfördes på skolan där läraren arbetar i ett avskilt rum för att intervjun inte skulle bli störd och för att läraren skulle känna sig trygg i att berätta om sina upplevelser och kunna vara anonym. En intervju genomfördes som telefonintervju, vilket i sig inte bör utgöra någon skillnad i svaren än om intervjun hade genomförts ansikte mot ansikte (Bryman, 2011 s.433). På grund av tekniska problem var läraren i telefonintervjun tvungen att sitta i ett rum tillsammans med andra kollegor under intervjun. Läraren tvekade något i början till att berätta om sina upplevelser då kollegorna kunde höra vad som sades, men valde sedan ändå att beskriva sina upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön på skolan. Innan intervjun informerades alla lärarna muntligen om studiens syfte, tillvägagångssätt, vad som förväntas av lärarna, frivilligt deltagande, att data endast kommer användas i forskningssyfte samt att de kan avbryta sitt deltagande när som helst de önskar. Lärarna uppmanades att tänka på situationen på skolan där denne arbetar just

nu samt informerades om och fick godkänna att intervjun spelades in. Denna del av samtalet spelades inte in. Inspelningen påbörjades med första intervjufrågan och de inspelade intervjuerna var 30-50 minuter långa och spelades in på en Iphone5.

Intervjuerna utgick från en intervjuguide för att samma frågeområden skulle tas upp med samtliga lärare (Graneheim & Lundman, 2004) och innehöll frågor om grundskolelärare i svenska skolan i Spaniens upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. En pilotstudie genomfördes där tre grundskolelärare i svenska skolan i Sverige intervjuades för att testa om intervjufrågorna genererade svar som svarade på studiens syfte och forskningsfrågor (Marshall & Rossman, 2016 s.150). Eftersom urvalet av grundskolelärare i svenska skolan i Spanien är litet valdes grundskolelärare i Sverige. Kontexten skola i Sverige och skola i Spanien skiljer sig åt, men i övrigt är det samma inkluderingskriterier i pilotstudien som i studien. Eftersom syftet med pilotstudien är att kontrollera att intervjufrågorna svarar på syftet för studien kan likväl lärare i Sverige som i Spanien delta i pilotstudien. Vid de två första intervjuerna fick lärarna svara på frågor om vad organisatorisk och social arbetsmiljö innebär, hur den upplevs samt exempel på god organisatorisk och social arbetsmiljö och vad som skulle kunna förbättras. Efter de två första intervjuerna framgick det att lärarna ansåg att frågorna var svåra att svara på eftersom det var mycket fokus på begreppet organisatorisk och social arbetsmiljö och lärarna inte alltid visste hur begreppet skulle definieras. Frågorna justerades då till att mer handla om lärarnas upplevelser av olika aspekter av organisatorisk och social arbetsmiljö än om begreppet organisatorisk och social arbetsmiljö. Till den tredje intervjun omarbetades intervjuguiden för att utgå från de tre frågeområdena krav, påverkansmöjligheter och samarbete, kopplat till frågeställning 1 (se bilaga 8). Intervjuguiden innefattade även två frågor om vad som gör att lärarna trivs och inte trivs på arbetsplatsen, kopplat till frågeställning 2 och 3. Intervjufrågorna utformades deduktivt med stöd i krav, kontroll och stöd modellen (Theorell, 2003) samt arbetsmiljöverkets definition på organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4). Detta gjordes med anledning av att inte lärarna själva skulle behöva definiera begreppet, utan endast beskriva sina upplevelser av arbetsmiljön. Under den tredje intervjun framkom data om upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och denna intervjuguide har använts i studien.

Frågorna är öppna för att ge lärarna möjlighet att själva beskriva sina upplevelser utan att påverkas av mina egna eventuella erfarenheter inom området (Marshall & Rossman, 2016 s.150). Eftersom jag har barn på en av skolorna har jag en viss kunskap om skolan, men jag har inga kunskaper om lärarnas organisatoriska och sociala arbetsmiljö. För att föra samtalet vidare och få en djupare beskrivning av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön har följdfrågor och klargörande frågor ställts under intervjun som uppmanar läraren att berätta mer (Marshall & Rossman, 2016 s.150). Under tiden som intervjuerna pågick upptäcktes att flera lärare tog upp att det var stor omsättning av elever och lärare, och att de upplevde att det påverkade deras organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Därför lades en fråga till i de sista intervjuerna som handlade om omsättningen av lärare och elever (se bilaga 8). Efter att alla intervjuer lyssnats igenom mailades frågor till två lärare om sådant som jag inte frågat om. Svaren på dessa frågor lades sedan till intervjuerna.

Analys/Tillvägagångssätt

Kvalitativ innehållsanalys har använts som analysmetod eftersom syftet är att undersöka grundskolelärares upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och metoden används med fördel för att identifiera likheter och skillnader i olika delar i texten (Graneheim et al., 2017). Analysen utgår från ett induktivt synsätt eftersom analysen utgår från insamlad data och mönster i texten eftersöks (Graneheim et al., 2017). Det finns många olika sätt att analysera data på enligt kvalitativ innehållsanalys och i denna uppsats har data analyseras enligt Graneheim och Lundman (2004) för att svara på samtliga tre frågeställningar.

Först transkriberades de inspelade intervjuerna i ett ordbehandlingsprogram på datorn. Sedan lästes intervjuerna var för sig ett flertal gånger för att få en känsla av helheten. Den text som handlar om lärarnas upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön lyftes fram ur intervjutexten och fördes samman till en och samma text från alla intervjuer och det är denna nya text som är analysenheten och kommer vidare kallas för texten. Texten delades in i innehålls områden utifrån de områden som intervjun var uppdelad i; krav, påverkansmöjligheter och samarbete samt vad som lärarna upplever gör att de trivs och inte trivs på arbetet. I nästa steg plockades meningsenheter ut från texten som genom innehåll och kontext relaterade till varandra. Sen kondenserades meningsenheterna för att

endast behålla kärnan i det som sagts. I nästa steg kodades de kondenserade menigsenheterna genom abstraktion. Koderna jämfördes med varandras likheter och skillnader. De koder som handlar om samma sak grupperades och bildade 11 subkategorier som sedan i sin tur grupperades och bildade fem kategorier. Några koder som hörde samman bildade en kategori utan subkategorier. Eftersom denna uppsats handlar om människors upplevelser går det inte alltid att skapa ömsesidigt uteslutande kategorier och därför kan en del koder tyckas tillhöra flera kategorier. Kategorierna och subkategorierna är som en röd tråd genom de tillhörande koderna. Exempel på meningsenhet, kondenserad meningsenhet och kod presenteras i tabell 2. Kategorierna är det manifesta innehållet i texten. Det manifesta innehållet i texten innebär en viss del tolkning och abstraktion men ligger nära det synliga och uppenbara innehållet. För att komma ihåg innehållet och kontexten och inte gå miste om meningsfullt innehåll har texten lästs igenom i sin helhet och i delar ett flertal gånger under hela analysprocessen. (Graneheim & Lundman, 2004)

Tabell 2. Tabellen visar exempel från analysprocessen från meningsenhet till kondenserad meningsenhet sedan kod.

Meningsenhet	Kondenserad meningsenhet	Kod
som lärare är man väldigt ensam i sitt ämne… … så man, det finns ingen som man kan bolla med och det, och då det är tufft det här så man vet inte riktigt om man gör rätt eller om.. Så det det kan vara en liten nackdel som lärare på svensk skolan. Att man är så ensam	Kan vara en nackdel som lärare på svensk utlandsskola att man är väldigt ensam i sitt ämne.	Ensam i sitt ämne
man samarbetar med [om] eleverna kan man ju säga	Samarbetar om eleverna kan man säga.	Samarbete kring elever

Forskningsetiska överväganden

Forskningsetiska överväganden har utgått från vetenskapsrådets fyra huvudkrav inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Informationskravet har uppfyllts genom att lärarna informerats om studiens syfte, hur studien kommer att gå till, vad som förväntas av lärarna samt att deltagande är frivilligt och att de kan avbryta sitt deltagande när som helst de vill. Denna information har skickats via e-post till lärarna i samband med förfrågan om deltagande, samt tagits upp muntligt innan intervjun. Samtyckeskravet har uppfyllts genom att varje enskild lärare har godkänt om de vill delta i studien genom att de har svarat på det mejl med förfrågan som sickats ut till lärarna.

Lärarna har även muntligt informeras om och fått lämna samtycke till att intervjuerna spelats in för att kunna transkriberas. Konfidentialitetskravet har uppfyllts genom att all data behandlats med sekretess och resultatet är anonymiserat. De transkriberade intervjuerna har kodats och hållits åtskilt så att endast jag har haft tillgång till materialet samt vilken identitet som finns bakom koderna. Konfidentialitetskravet har tagits extra stor hänsyn till under arbetet eftersom jag har barn på en av skolorna. Barnen har inte fått veta vilka lärare som intervjuats och i de fall de sett att samtal skett har de inte vetat i vilket syfte som samtalet skett. Nyttjandekravet har uppfyllts genom att data endast kommer att användas i forskningssyfte i denna studie, vilket lärarna informerats om muntligt innan intervjun.

Resultat

Analysen resulterade i fem kategorier som i resultatet omnämns som huvudområden. Lärarna beskriver dessa fem huvudområden som betydelsefulla för hur de upplever den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien. Dessa områden är; *Omsättning av elever, lärare och ledning, Samarbete*, *Flexibiliteten, Arbetsbördan* och *Lokalernas betydelse*. I tabell 3 nedan redovisas analysstegen som resulterat i huvudområdena. Fokus i denna studie är att lyfta fram olika typer av och variationer i lärarnas upplevelser av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska utlandsskolan, intresset ligger inte i hur många lärare som har en viss upplevelse. Lärarna beskriver varierande upplevelser av på vilket sätt som de olika huvudområdena är betydelsefulla för hur de upplever den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Omsättningen av elever, lärare och ledning är betydelsefulla när det gäller planeringen, de sociala relationerna och kontinuiteten. Samarbetet är betydelsefullt när det gäller att sätta elever i fokus, organiseringen av arbetet och vilket stöd lärarna upplever att de har. Lärarna beskriver upplevelser av frihet i undervisningen och möjlighet att vara flexibla i arbetet samt att ett flertal olika organisatoriska arbetsmiljöaspekter så som tillgång på tid och resurser samt krav som påverkar dom i arbetet. Även lokalerna har betydelse för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Lärarna upplever ett flertal aspekter som både möjliggör och hindrar god organisatorisk och social arbetsmiljö, där det framförallt är den goda elevkontakten som möjliggör och bristen på gemensamma raster som hindrar god organisatorisk och social arbetsmiljö. Nedan ges en fylligare beskrivning av lärarnas upplevelser av respektive huvudområde. Intresset i denna studie ligger inte i att jämföra

svenska skolan i Sverige med svenska utlandsskolan. Dock tog flera lärare själva upp skillnader där de upplevde att omsättningen av elever, lärare och ledning är det som i sig är specifik och särskiljer arbetet på svenska skolan i Spanien och svenska skolan i Sverige.

Tabell 3. Analysstegen från koder till subkategorier till slutgiltiga kategorier som i resultatet omnämns som huvudområden.

Omsättning av elever, lärare och ledning			Samarbete		
Planering	Sociala relationer	Kontinutiet	Eleverna i fokus	Arbetets organisering	Stöd
Ovisshet Material Förändringar Kommit olika långt Aktiviteter försvinner med personer Ingen att fråga Nya tankar och ideér	Svårt att förutse reaktioner Inte ta för stort spelrum Lekfulla lektioner Skolan ha en viktig social roll Ny energi i elevgruppen Roller och relationer förändras Eleverna släpper inte in nya Eleverna tar hand om varandra Svårt att acklimatisera sig Språket Personlig kemi	Saknas röd tråd på skolan Ny pedagogik och arbetssätt	Se eleverna Samarbetar kring elever Ensam i sitt ämne Familjärt Intressant undervisning Liten klass Motiverade elever	Nära samarbete Arbetar tematiskt Framföra synpunkter Diskuterar med varandra Gemensam planering Rektorns delaktighet i vardagen Kommunikation Bristande information Oklart vad som förväntas Otydliga roller	Kollegor stöttar varandra Stöttande ledning när det behövs Problemlösning Ömsesidigt stöd
Flexibiliteten		Arbetsbördan			Lokalernas betydelse
Undervisningen	Arbetstiden och arbetsplatsen	Krav	Resurser	Tid	
Frihetskänsla Arbetssätt Anpassa efter elever Schemaändringar Styrdokument	Arbetstid Arbetsplats Tillit Ansvarstagande	Individuell bedömning Undervisa utifrån läroplanen Lära eleverna ta eget ansvar Ta hand om eleverna Undervisa i ämnen utan behörighet Små klasser Betygsinriktat Stå till svars Höga krav Låga krav Skolarbete hemma Avgiftsbelagd skola Otillräcklig Täcker för varandra Handleda personal	Material Stödlärare Stöd från Sverige	Arbetar många timmar Arbete på rasterna Möjlighet till återhämtning Planeringstid Undervisningstid Dubbla årskurser Social tid Möten Överseende med villkor	Lokalbrist Lyhört Små lokaler

Omsättning av elever, lärare och ledning

Eleverna, lärarna och ledningen i svenska skolan i Spanien byts ut med jämna mellanrum, vilket lärarna upplever påverkar planeringen, de sociala relationerna och kontinuiteten.

Planering

Lärarna upplever att det behöver kunna anpassa sig när det gäller planeringen. Det kan vara svårt att planera framåt eftersom lärarna inte vet vilka elever och kollegor som kommer vara kvar eller vilka nya som kommer. Nya elever som kommer kan ha kommit olika långt i skolarbetet och det är svårt att veta innan de kommer vad de har gjort och inte gjort i skolan i Sverige och då blir det svårt planeringsmässigt. Det kan även bli problem med material då det kommer nya elever eftersom materialet är beställt innan lärarna vet hur många elever det blir i klassen. Vidare upplever lärarna att de måste vara förberedda på förändringar i klasserna och anpassa sitt arbetssätt på lektionerna för att kunna ta emot nya elever som kommer. Men även anpassa lektionerna efter elever som kommer med särskilda behov och att det ibland inte finns möjlighet att kunna göra sådana förberedelser:

> för det kan ju vara en elev som kommer med en diagnos så det förändras mycket, det ska asså nu har ju jag försökt lägga mig på ett sådant arbetssätt … … att jag försöker vara så fyrkantig att alla ska passa in. Men det kan ju kräva speciella insatser och då, jag vill ju ha chans att förbereda mig för att kunna göra ett bra jobb. *Intervju 3*

De nya kollegorna som kommer kan ha andra tankar och idéer och då kanske inte den planering som gjorts passar, samtidigt som det finns en upplevelse av att det är positivt med nya kollegor som kommer med input om vad som händer i skolan i Sverige. Det upplevs även som problematiskt att en del aktiviteter försvinner när en lärare slutar eftersom många aktiviteter hamnar på personer. En annan upplevelse av konsekvenserna av läraromsättningen är att det kan vara svårt som ny lärare när det inte finns kvar någon lärare som de kan fråga om hur de har arbetat tidigare i klassen.

Sociala relationer

Den största omsättningen är bland eleverna, vilket kan ske förutom vid terminsbyte även under terminerna. Lärarna upplever att deras roll som mentorer påverkas av elevomsättningen och att skolan har en viktig social roll eftersom det sociala livet för eleverna börjar i skolan. En upplevelse är att deras roll som mentorer bland annat innebär att få in nya elever i klasserna och att genom exempelvis lekfulla lektioner få det sociala samspelet mellan elever att fungera. Men arbetet med de sociala relationerna mellan eleverna får inte heller ta för stor plats så att det påverkar undervisningen. En upplevelse

är att det kan vara svårt att veta hur det kommer att gå när det börjar en ny elev eftersom det varierar:

> Ibland går det helt smärtfritt och eleven smälter in i gruppen och det märks nästan ingenting. Men ibland blir det kaos när det kommer en ny elev. Och grejen är att här kan det komma och sluta elever när som helst under terminen. *Intervju 2*

I en del klasser välkomnar eleverna nya elever, medan det i andra klasser är svårt för eleverna att släppa in nya elever eftersom de är rädda att de nya vännerna ska försvinna. Elevernas roller och relationer förändras med de nya eleverna och en del nya elever kan ha svårt att acklimatisera sig vilket kan skapa oro bland de gamla eleverna i klassen. Många lärare upplever att de inte trivs på arbetet i de fall då nya eleverna inte trivs, skapar oro i klassen, har svårt att acklimatiserar sig eller när gamla elever inte släpper in nya elever i gemenskapen. Men nya elever kan också komma med ny energi till klassen och med det svenska språket vilket kan vara viktigt om det går elever i klassen som inte varit i Sverige på många år.

Förutom elevomsättningen börjar och slutar det även lärare med jämna mellanrum. En upplevelse är att det kan vara spännande och roligt att träffa nya personer. Men samtidigt finns en upplevelse av att det tar tid att lära känna nya kollegor för att hitta den personliga kemin för att kunna arbeta tillsammans. När läraromsättningen är liten upplever lärarna att det är lättare att arbeta tillsammans eftersom det finns en trygghet i att de vet hur kollegorna fungerar:

> men asså det blir ju en trygghet ju. Asså man vet ju hur den andra personen fungerar. Så det är ju mycket lättare att både ge och ta därför man vet ju hur den andra personen fungerar. *Intervju 7*

Det finns även en upplevelse av att språket påverkar de sociala relationerna mellan lärarna då de som kan spanska hjälper till med saker som inte har med skolan att göra för att de nya lärarna som inte kan språket ska trivas.

Kontinuitet

I en del svenska skolor i Spanien är det samma ledning under många år, medan det i andra skolor är tätare omsättning i ledningen. Där det är tätare omsättning i ledningen finns det upplevelser av att det påverkar kontinuiteten och att det saknas en tydlig röd tråd på skolan. Nya rektorer och ledning kan komma med ny pedagogik och arbetssätt vilket

tillslut gör att lärarna upplever att det inte är någon idé att sätta sig in i det nya eftersom det snart kommer ny ledning med andra arbetssätt.

Samarbete

Lärarna beskriver upplevelser av att det finns ett gott arbetsklimat med en bra elevkontakt och fungerande samarbete mellan kollegor och med ledning och föräldrar, där de kan lära av varandra, hjälpas åt, planera tillsammans och stötta varandra. Samtidigt upplever lärarna aspekter som försvårar samarbetet så som att det saknas kollegor inom ämnet, att det finns kollegor som inte vill samarbeta, föräldrar som ställer orimliga krav samt att ledningen inte är närvarande i det dagliga arbetet. Det finns dessutom upplevelser av att samarbetet påverkas av kommunikationen på skolan.

Eleverna i fokus

De allra flesta samarbeten som sker på skolan är med eleverna i fokus, både när det gäller samarbete med elever, föräldrar och kollegor. Lärarna upplever att det är ett bra och nära samarbete med eleverna och att samarbetet underlättas av små klasser och att eleverna är studiemotiverade. En annan upplevelse av det nära samarbetet med eleverna är att lärarna kan behöva ta en mer familjär roll än bara rollen som lärare eftersom många elever har kvar stora delar av sin familj och/eller släkt i Sverige. Lärarna upplever att en av de aspekter som gör att de trivs som bäst på arbetet är samarbetet och den nära kontakten som de får med eleverna på skolan, när eleverna är intresserade och de ser att eleverna är glada och trivs i skolan. Den nära kontakten gör att lärarna hinner se alla elever varje dag:

> Ja men den är ju fantastisk ju. Asså helt otroligt. Man är ju jätte jätte nära varandra så att det det kan, asså man hinner ju se alla elever. Verkligen alla varje dag. Man missar aldrig någon. Utan det är ju helt fantastiskt, det är nog den största absolut största plusset, det är ju eleverna. *Intervju 7*

Eftersom det är små skolor finns inga parallellklasser vilket gör att lärarna samarbetar inom samma ämne men i olika årskurser, eller samarbetar kring eleverna men inte inom ämnena. Men eftersom skolorna inte har några parallellklasser finns även en upplevelse av att lärarna känner sig ensamma i sitt ämne. Samarbetet med föräldrarna handlar också om ett samarbete kring eleverna med barnets bästa i fokus. Dock kan samarbetet med föräldrar försvåras då en del föräldrar förnekar sitt barns svårigheter, eller framför krav på ett väldigt otrevligt sätt.

Arbetets organisering

Lärarna beskriver upplevelser av ett bra och nära samarbete med kollegorna, ledningen och föräldrarna som underlättar arbetet. När det gäller samarbetet med kollegorna för att organisera arbetet diskuterar de olika teman och planerar tillsammans. Men det finns också en upplevelse av att det saknas gemensam planering framåt och att en del kollegor vill arbeta självständigt och då blir det svårare att samarbeta.

Upplevelserna av rektorns och ledningens delaktighet i det vardagliga arbetet varierar. Å ena sidan finns en upplevelse av att det alltid går att komma i kontakt med och framföra synpunkter till ledningen och rektorn som tar till sig synpunkterna samt att rektorn är delaktig och närvarande i det dagliga arbetet och vikarierar vid behov:

> Här vickar ju rektorn, här är hen ju i klasserna. *Intervju 8*

Å andra sidan finns upplevelse av att ledningen inte tar hänsyn till lärarnas synpunkter, att rektorn inte är delaktig i lärarnas dagliga arbete och inte vet hur det dagliga arbetet i klasserna fungerar:

> det handlar väl mer om kanske frånvaro i det dagliga, liksom frånvaro och att den kanske ooo, inte riktigt koll på vårt dagliga arbete. *Intervju 6*

En upplevelse är att då rektorn är väldigt delaktig i vardagliga arbetet uppstår brister i informationsflödet till lärarna. Vidare beskriver lärarna upplevelser av att det finns en del brister i kommunikationen och otydligheter på arbetsplatsen som påverkar samarbetet om organiseringen av arbetet. Det handlar om att det är otydligt vilka roller ledningen har, att de inte vet vad som förväntas av dem eller att de inte får information om olika förändringar. Bristen på information kan handla om ombyggnationer i skolan, besökare som blir flyttade till annan dag, nya elever som ska börja, sjuka kollegor eller att alla lärare inte får samma information samtidigt. När det blir förändringar finns det upplevelser av att det är otydligt vad ledningen förväntar sig av lärarna. Det kan handla om att de inte vet om de ska vikariera för en frånvarande kollega eller vem som ska göra vad. Att det är otydliga roller i ledningen gör att en del lärare upplever att dom inte vet vem dom ska vända sig till eller att det kan vara svårt att få tag i ledningen eftersom de inte riktigt vet vad ledningen gör. En upplevelse är även att det brister i kommunikationen mellan lärare eftersom många lärare gör sitt jobb utan att ta hänsyn till att det kan påverka andras jobb.

Trots att det finns upplevelser av otydligheter och brister i kommunikationen finns även upplevelser av att det ställs tydliga krav på lärarna och att de får daglig information om frånvaro i arbetsgruppen. En del lärare upplever även att bristerna i kommunikationen inte stör dom eftersom de har så mycket erfarenhet av arbetet som lärare och arbetar på självständigt.

Stöd

Lärarna upplever ett öppet klimat mellan kollegorna och att de stöttar varandra i olika svårigheter. De stöttar varandra då någon kollega är i konflikt med andra kollegor, ledningen eller föräldrar, men även om någon har det jobbigt hemifrån exempelvis om en familjemedlem inte trivs i Spanien. För att lärarna ska trivas på arbetet finns även en upplevelse av att det är viktigt att göra olika aktiviteter tillsammans utanför skoltid där de kan lära känna varandra, skratta och ha roligt tillsammans. Även fast det finns aspekter i de sociala relationerna med kollegorna som gör att lärarna trivs på arbetet, finns det även aspekter i de sociala relationerna som gör att lärarna inte trivs. Det handlar om när någon lärare känner utanförskap, att det blir missförstånd mellan kollegor eller att de baktalar varandra:

> Kollegor som du trivs väldigt mycket med när du jobbar tillsammans med dom och sen vet du att dom inte gillar vad du gör, fast dom kommer inte till dig och säger att du det här funkar inte bra, istället hetsar man upp sig, så kommer man in i rummet så blir det tyst helt plötsligt. *Intervju 5*

Lärarna upplever ett varierande stöd från ledningen, men att när det verkligen har behövts så har stödet funnits där. Det finns även en upplevelse av ett ömsesidigt stöd mellan lärare och ledning. Vidare upplever lärarna både att ledningen är närvarande och löser problem som uppstår snabbt, men också att det finns konflikter mellan kollegor som ledningen inte riktigt ser och löser. Det stödet lärarna upplever från ledningen kan handla om stöd vid konflikter med föräldrar eller om det är problem som lärarna inte kan lösa själva. En upplevelse där stödet från ledningen brister handlar om konflikter mellan elever och att det förekommer mobbning där lärarna inte kan lösa konflikten själva och att det inte heller finns strategier från ledningen i hur de ska lösa konflikterna.

Flexibiliteten

Lärarna upplever att arbetet i svenska skolan i Spanien är flexibelt och att de har stora möjligheter att påverka undervisningen. Det finns även upplevelser om möjlighet att vara flexibel när det gäller arbetsplats och arbetstid.

Undervisningen

Lärarna beskriver upplevelser av frihetskänsla i att självständigt kunna göra planering, bestämma arbetssätt och lägga upp lektionerna. Lärarna beskriver att det finns möjlighet att vara flexibel i upplägget av undervisningen och då även utifrån elevernas önskemål. Det kan handla om vad lektionen ska innehålla, eller om det har hänt någonting som eleverna är motiverade att prata om och diskutera kring. Några lärare beskriver även att de kan göra mindre schemaändringar för att anpassa undervisningen, om det exempelvis en period behövs mer undervisning i något ämne. De ramar som styr och begränsar friheten att fritt planera arbetet handlar om att läroplanen och kursplanen ska följas.

Arbetsplatsen och arbetstiden

Lärarna upplever att de har möjlighet att vara flexibla när det gäller arbetsplatsen och arbetstiden utöver undervisningstid och känner ett förtroende från ledningen i att kunna vara flexibla i arbetstiden och arbetsplatsen. De upplever att det finns en frihet i att kunna välja arbetstid för planering och förberedelser om de behöver uträtta ärenden dagtid, eller väljer att sluta tidigare en dag. Men det innebär också då att de behöver arbeta igen den tiden på kvällen eller under helgen:

> sen jobbar jag, man jobbar helger också och så där men det är ju det som är både för och nackdelen med lärarjobbet, jag kan ju välja som idag så tänker jag gå hem strax efter tre men då kan jag ju sitta två timmar på söndagen och jobba. *Intervju 4*

Det finns också en upplevelse av att det krävs ett ansvarstagande från lärarna själva och kollegorna för att arbetet ska kunna vara flexibelt. Det kan handla om ansvar att vara på plats i skolan under skoltid, ta ansvar för kostnader för läromedel eller andra ansvarsområden som inte har direkt med undervisningen att göra så som toaletterna eller biblioteket. En annan upplevelse är att alla tar ansvar och ingen smiter från arbetet och att det också krävs för att arbetet ska fungera:

> Alla måste ta ett ansvar för att det ska funka och det gör alla här, både föräldrar och personal gör det, och ledning. *Intervju 7*

Trots att lärarna upplever att de har stora friheter och kan planera och påverka arbetstiden finns även upplevelser av att det är mycket arbete och brist på tid för pauser, vilket redovisas nedan.

Arbetsbördan

Lärarna upplever att det är mycket arbete i skolan och att det beror på den tid och de resurser som finns samt de krav som ställs på dom. Den tid och de resurser som lärarna har tillgång till i arbetet och som också behövs för att de ska ha möjlighet till paus och återhämtning samt kunna uppfylla de krav som ställs på dem varierar.

Krav

Enligt lärarna kommer de krav som ställs på dem från ledningen, föräldrar och skolverket men att det varierar hur mycket krav de upplever att det ställs på dom och från vem. Lärarna beskriver att de upplever höga krav från skolverket så som krav om bedömnings-matriser och dokumentationskrav. Lärarna beskriver att ledningen inte ställer så höga krav på dom och en upplevelse är att de ställer högre krav på sig själva än vad ledningen gör. Vidare beskriver lärarna upplevelser av att det finns krav på att de ska täcka för varandra om någon är borta, hjälpa eleverna till att uppfylla kunskapskraven, hålla ordning och disciplin samt undervisa utifrån läroplanen, men också att undervisningen ska vara rolig, intressant och att eleverna ska trivas i klassen. Dessutom upplever lärarna att det förväntas av dom att de ska undervisa i ämnen som de inte har behörighet i eftersom det inte finns lärare för varje ämne på skolan. Lärarna upplever det som positivt med små klasser eftersom de hinner med mycket och kan skapa personliga lösningar. Samtidigt finns även en upplevelse av att det ställs krav på lärarna att se till att eleverna presterar bättre än elever i stora klasser i Sverige, just eftersom det är få elever i klasserna:

> Så det är klart att det finns krav där [när det är små klasser]. Man får mer tid, men eleverna är i stort sätt samma elever så det… resultaten måste vara bättre *Intervju 5*

De krav som kommer från föräldrarna handlar att de lägger sig i det dagliga arbetet och ställer krav på exempelvis hur många spanskatimmar eleverna har i veckan eller att lärarna ska se till att deras barn får höga betyg. Lärarna upplever att föräldrarna ställer dessa krav då de anser sig ha rätt till det eftersom de betalar för skolan. Även de krav som kommer från eleverna handlar om att läraren ska se till att eleverna får höga betyg, och förutom det upplever lärarna att eleverna inte ställer särskilt höga krav eftersom de litar

på läraren. Andra krav från föräldrar handlar om läxor eller att eleverna ska få med sig böcker hem över sommarlovet för att förbereda sig inför nästa årskurs. Vidare finns en upplevelse av att lärarna behöver stå till svars för allt dom gör, vilket leder till mycket dokumentation och att de behöver vara säkra på vad de gör och varför. En lärare upplever detta som positivt eftersom hen då behöver fundera över sin egen roll och insats.

Många lärare upplever att en aspekt som gör att de inte trivs i arbetet är när de känner sig otillräckliga och inte klarar de krav som ställs på dom. Det kan handla om när arbetsbördan är för stor, när de har för många elever med svårigheter och när det blir för många både arbetsmässiga och emotionella krav:

> det är när jag är trött, känner mig sliten utarbetad tycker att det är för mycket liksom att jag har för stor arbetsbörda eller liksom för mycket lektioner, för många problematiska eller vad man ska säga barn med svårigheter ska jag säga, svårigheter som gör att jag känner att jag inte räcker till. *Intervju 6*

Resurser

Upplevelsen av de resurser som finns varierar. En upplevelse är att det finns de resurser som behövs för att kunna uppfylla kraven. En annan upplevelse är att det saknas resurser i form av både personer så som stöd- och speciallärare samt material och hjälpmedel så som datorer. Lärarna beskriver dessutom upplevelser av att det saknas stöd från skolverket i Sverige som de är vana vid och är i behov av. Det handlar både om material, dokument och bedömningsportaler som lärare i skolan i Sverige har tillgång till, men även möjligheten att söka pengar till extra resurser, hjälpmedel eller olika projekt.

Tid

Lärarna beskriver varierande upplevelser av den tid som finns till arbetet. Å ena sidan finns upplevelser av att det finns möjlighet till raster, återhämtning, planering och tillräckligt med mötestillfällen. Å andra sidan upplever lärarna att det är brist på tid till undervisningen, planeringen, för och efterarbete, raster och återhämtning samt gemensam tid med kollegor. Bristen på gemensam tid med kollegor kan göra att det kan ta lång tid att reda ut missförstånd som uppstår mellan lärarna. En upplevelse som flera lärare har är att de arbetar hela dagen när de är på skolan och utöver lektionstid finns även rastvakts tid och vikarie tid på schemat. De behöver även arbeta med förberedelser och annat på

rasterna. Flera lärare upplever att de inte har möjlighet till paus och återhämtning under arbetsdagen, eftersom det inte finns tillräckligt med tid till det:

> Men den tiden inte räcker till och man springer från lektion till nästa, eller en lektion övergår till nästa med en dag när man har sju undervisningslektioner av åtta möjliga så är det väldigt svårt att överhuvudtaget få de här pauserna. *Intervju 6*

En del av de upplevelser som lärarna beskriver om arbetstiden så som arbete på raster och kvälls och helgarbete kan uppfattas som motstridiga. En del lärare väljer själva bort raster för att bli färdig med arbetet och gå hem tidigare, men samtidigt upplever andra lärare att de behöver arbeta på kvällar och helger för att hinna bli färdig med arbetet i tid:

> men jag väljer ju återigen att jag jobbar ju och då kan jag gå hem tidigare. *Intervju 4*

> Jag jobbar mycket mer än 45 timmar, jag tar hem arbete på helger och på kvällar måste jag för att hinna. *Intervju 6*

När det gäller brist på tid till undervisningen och planeringen upplever lärarna att det saknas tid till elever med särskilda behov, elever som behöver befästa kunskaper samt i klasser med elever från fler årskurser. I de klasser där det är dubbla årskurser i samma klass upplever lärarna att arbetet är tidskrävande eftersom det krävs dubbel planering för att eleverna ska få rätt undervisning anpassad efter deras årskurs samt att det är en bred mognadbredd på eleverna och att de behöver lägga tid på att lära eleverna att ta eget ansvar.

Lärarna upplever att de behöver ha överseende med och acceptera de olika bristerna som finns under arbetsdagen och i arbetsvillkoren för att kunna arbeta på skolan. Det kan handla om att arbeta mer än heltid men också att få lägre lön och att det finns brister i lokalerna:

> att det du går inte bara ner 10 000 i lön minst för att du ska få glädjen att jobba här, utan du överser också med alla dom här sakerna [brister i lokalerna, arbeta mer än 45h/v] bara för att, för att få vara här. *Intervju 3*

Lokalernas betydelse

Lärarna upplever att arbetsplatsen och den fysiska miljön har betydelse för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, men samtidigt, som beskrivet ovan, att de behöver acceptera de brister som finns i lokalerna. Lärarna beskriver att den största bristen i lokalerna är att det saknas personalrum där lärarna kan ta rast och umgås med kollegorna under dagen, men också att det saknas grupprum och omklädningsrum samt

att lokalerna är små och lyhörda. Avsaknaden av en plats där lärarna kan träffas och umgås med kollegorna under skoltid, ta en paus och återhämta sig är någonting som gör att lärarna inte trivs. De arbetsrum som finns är till för att arbeta i och där ska det vara tyst så där går det inte att samtala med kollegor:

> vi har inte något rum där vi kan sitta och prata och fika eller slappna av i en soffa för vi har inget personalrum. Vi har ett lärarrum där vi har vår lilla plats och alla sitter och jobbar. Men det kan jag känna är lite tråkigt på ett sätt. Därför att man får inte chans att prata så mycket med varandra. *Intervju 1*

En del lärare som samarbetar mycket tillsammans har valt att placera sig nära varandra i arbetsrummet för att underlätta samarbetet. Men det gör också att det kan bli prat i arbetsrummet. Då kan det vara svårt för andra lärare att arbeta där som då istället väljer att sitta i sitt klassrum och arbeta när eleverna har andra lektioner eller har slutat för dagen.

Avsaknaden av en plats på skolan där lärarna kan ta rast och återhämta sig gör att det blir svårt för de lärare som har ett schema med få, korta raster som upplever att de inte hinner ta sig iväg till ett kafé innan nästa lektion.

> Men vi har inget personalrum, du har ingen stans, vill du ha en stunds lugn och ro så får du gå ut på ett kafé nånstans på stan och sitta ner och ta en fika, men det hinner du inte oftast. Det beror ju på hur ditt schema ser ut. *Intervju 3*

Andra upplevelser av arbetsplatsens betydelse handlar om att lokalerna är små och att det är lyhört. En lärare beskriver att det inte finns något omklädningsrum på skolan till idrottsläraren och att det upplevs som väldigt olustigt då idrottsläraren behöver byta om på den allmänna toaletten på skolan. Begränsningarna i lokalernas storlek upplever lärarna som någonting både positivt och negativt, å ena sidan måste klasserna vara små eftersom lokalerna är små men å andra sidan saknas det grupprum på skolan vilket i sin tur försvårar elevarbete i mindre grupper.

Diskussion

Resultatdiskussion

Resultatet i denna studie visar att lärarna överlag upplevde att de har ett flexibelt arbete med goda möjligheter att påverka arbetet, men samtidigt att de arbetar många timmar och begränsas av den tid och de resurser som finns på skolan. Den regelbundna omsättningen av personer på skolan gjorde att lärarna upplevde att de behöver vara flexibla i planeringen samt lära känna och samarbeta med nya personer. Lärarna upplevde att det

framförallt är de sociala relationerna som möjliggör god organisatorisk och social arbetsmiljö och att det är bristen på raster som hindrar god organisatorisk och social arbetsmiljö. Eftersom det inte finns forskning om lärare i svenska utlandsskolans arbetsmiljö och hälsa bidrar resultatet till arbetshälsovetenskap genom att öka kunskapen om lärares hälsa i svenska utlandsskolan.

En intressant punkt som framkom i databearbetningen är att det inte var någon lärare i svenska skolan i Spanien som uttalade att de känner sig stressade, trots att stress är vanligt förekommande bland lärare generellt (Arvidsson et al., 2016; Betoret, 2009; Jurado et al., 2005). Lärarna beskrev att de till viss del upplevde höga krav, till viss del även låga krav och att i likhet med upplevelser från lärare i svenska skolan i Sverige finns en upplevelse av att de ställer högst krav på sig själva (Ahlgren & Gådin, 2010). Trots att lärarna till viss del inte uttalat beskrev att de hade höga krav, kan man tänka sig att de har höga krav ändå på grund av att de upplevde att de behövde arbeta på raster, kvällar och helger utöver normal arbetstid för att hinna med arbetet (Theorell, 2003), vilket också stämmer överens med tidigare forskning om svenska lärare (Arvidsson et al., 2016). Att lärarna inte kände sig stressade trots höga krav kan bero på att de upplevde stora möjligheter att påverka arbetet, alltså stort handlingsutrymme. Enligt krav kontroll och stöd modellen innebär stort handlingsutrymme i kombination med höga krav att lärarna arbetar i ett aktivt arbete (Theorell, 2003). Eftersom lärarna tycks arbeta i ett aktivt arbete kan de även arbeta upp ett skydd mot stress och är då rustade att klara kortare perioder med spänt arbete vilket kan vara ytterligare en anledning till att de inte uttalar att de känner sig stressade (Theorell, 2003). Dessutom fungerar det stöd som lärarna upplever från omgivningen som ett skydd mot stress (Theorell, 2003). Dock kan man tänka att lärarna borde uppleva sig stressade om man tittar på resultatet utifrån ansträngnings och belöningsmodellen (Siegrist, 1986) eftersom lärarna har obalans mellan ansträngning och belöning. Lärarna upplevde en tung arbetsbelastning, vilket även lärare i skolan i Sverige rapporterar (Lärarnas Riksförbund, 2015 s.3). Samtidigt upplevde lärarna att de får liten belöning i form av låg lön, vilket inte är ovanligt vid arbete i utlandsskolor (Hayden, 2008). Men det är inte bara lön som ingår i belöning, även socialt stöd från ledning och kollegor är belöningar. Därför kan man tänka att stödet från ledningen och kollegorna väger upp belöningen och det resulterar i balans mellan ansträngning och belöning för lärarna. Detta

kan tolkas som att lärarnas möjlighet att vara delaktiga i beslutsfattande och stödet från ledning och kollegor är det som skyddar lärarna från stress.

Lärarna beskrev upplevelser av att omsättningen av personer på skolorna påverkar dom i det dagliga arbetet. Resultatet visar att lärarna upplever att de behöver vara flexibla i planeringen och beredda på förändringar. Detta kan underlättas av att lärarna upplever att de har goda möjligheter att påverka arbetet, men samtidigt att arbetsbördan blir ännu tyngre eftersom planeringen påverkas. Att det blir mer arbete då det kommer nya elever och kollegor kan vara en bidragande orsak till att lärarna arbetar många timmar och utöver ordinarie arbetstid. Dock är hög arbetsbelastning även vanligt förkommande bland lärare i svenska skolan i Sverige (Arvidsson et al., 2016) så att det kommer nya elever och lärare kan inte var den enda orsaken till den höga arbetsbelastningen. Lärarna beskrev dessutom att omsättningen av personer påverkar samarbetet och de sociala relationerna på skolan. Att lärarna behöver arbeta med sociala relationer mellan eleverna på grund av elevomsättningen har även visat sig i tidigare forsning om lärare som arbetar i utlandsskolan (Hayden, 2006).

Förutom socialt stöd på arbetsplatsen i form av stöd från chefer och kollegor upplever lärarna att det framförallt är den nära elevkontakten och samarbetet med eleverna som gör att de trivs på arbetet. Tidigare forskning har visat att lärares välbefinnande ökar när de har goda relationer med eleverna (Jonasson et al., 2017) vilket kan vara en förklaring till att lärarna upplever att de trivs på arbetet i när de har en bra kontakt med eleverna. Det finns också tidigare forskning som visar att när relationen mellan lärare och elever inte är bra så är det associerat med ökad risk för ohälsa hos läraren (Kokkinos, 2007; Shkembi et al., 2015) I tidigare forskning om olika aspekter i arbetsmiljön som möjliggör god social arbetsmiljö har samarbete visat sig ha betydelse (Lindberg & Vingård, 2012). Det handlar framförallt om samarbetet med kollegor, men eftersom lärarna mestadels samarbetar med eleverna kan man tänka att även ett bra samarbete med elever möjliggör god social arbetsmiljö.

Lärarna upplever att de har bristande möjlighet till raster vilket till viss del beror på att det inte finns tid till raster men även att det inte finns någon gemensam plats att ta raster på. Bristen på pauser och pausrum är en aspekt som gör att lärarna inte trivs på arbetet. Lärarna upplever stort handlingsutrymme när det gäller upplägget av lektioner och arbetet samt till viss del även att de själva kan bestämma arbetstid och arbetsplats, vilket

diskuterats tidigare. Men att det inte finns utrymme i arbetsdagen till paus och återhämtning är enligt krav kontroll stöd modellen någonting som indikerar ett begränsat handlingsutrymme och ökar risken för stress (Theorell, 2003). Lärarna beskrev dessutom att bristen på raster medför att det finns liten möjlighet till social tid tillsammans med kollegor. Bristen på gemensam social tid med kollegorna gör att lärarna upplever att de inte trivs på arbetet eftersom det kan leda till baktalande, missförstånd och att det kan ta lång tid att reda ut de missförstånd som uppstår. När det uppstår konflikter i de sociala relationerna på arbetsplatsen kan det innebära ett lågt socialt stöd bland kollegorna vilket kan öka risken för psykisk ohälsa (Kidger et al., 2016) och depressionssymptom (SBU, 2014 s.137). Resultatens tillämpbarhet handlar om att värna om sociala relationer på arbetsplatsen. Eftersom konflikter mellan kollegor och lågt socialt stöd kan öka risken att drabbas av psykisk ohälsa och lärarna upplever att det finns en del aspekter som försvårar de sociala relationerna på arbetet är det viktigt att ta hänsyn till dessa aspekter. Dessutom skyddar socialt stöd mot stress. Genom att exempelvis införa pausrum och gemensamma raster för lärarna kan det främja hälsa och öka trivseln på arbetsplatsen.

Metoddiskussion

Alla lärare som uppfyller inkluderingskriterierna tillfrågades om deltagande i studien för att öka möjligheten att lärare med olika erfarenheter deltar i studien. De lärare som har deltagit i studien har olika erfarenheter eftersom de arbetar i olika skolor samt har arbetat olika länge i svenska skolan i Spanien vilket ökar studiens tillförlitlighet (Graneheim et al., 2017). De olika erfarenheter som lärarna har visade sig under datainsamlingen genom att de lärare som arbetat kort period på skolan beskrev upplevelser om hur det var som ny på skolan. De som arbetat många år hade längre erfarenheter och beskrev förändringar i arbetsmiljön över tid. Att lärarna arbetar på olika skolor gör att de har olika upplevelser av arbetsmiljön i svenska utlandsskolan just eftersom arbetsmiljön kan se olika ut på olika arbetsplatser. Exempelvis beskrev lärarna varierande upplevelser av att ha en närvarade rektor just eftersom det på någon skola verkar vara en rektor som är delaktig i det dagliga arbetet, medan rektorn i en annan skola inte verkar vara riktigt lika delaktig. Dessa variationer hade kanske inte framkommit om alla lärare arbetat på samma skola.

Eftersom en intervjuguide har använts har samma frågeområden tagits upp med alla informanter trots att det gick två månader mellan första och sista intervjutillfället. Det

finns en risk att hur frågorna ställts förändrats något under tiden intervjuerna pågick eftersom jag blev bekvämare i intervjusituationen efter några intervjuer och ställde fler följdfrågor och var mer tyst mellan frågorna under de senare intervjuerna än den första. Detta kan ha påverkat hur utförligt informanterna beskrivit sina upplevelser (Marshall & Rossman, 2016 s.150). De senare intervjuerna tog längre tid än de första och eftersom jag var mer avvaktande och tyst mellan frågorna i de senare intervjuerna fick lärarna större möjligheter att tänka till och svar utförligt på varje fråga. Men däremot var det även en hel del irrelevant data i de längsta intervjuerna. För att ge alla lärare liknade förutsättningar att beskriva sina upplevelser gick jag tillbaka och ställde frågor om de frågeområden som inte framkom under första intervjutillfället (Graneheim och Lundman, 2004). Eftersom jag gick tillbaka och ställde kompletterande frågor samt att de långa intervjuerna innehöll en hel del irrelevant data kan man tänka att det ändå inte spelade så stor roll att intervjuerna blev olika långa. Vid några tillfällen under intervjuerna ville lärarna inte lämna konkreta exempel på aspekter som påverkade den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och ibland kändes det som att lärarna höll tillbaka och inte berättade allt. Detta kan bero på min bristande intervjuerfarenhet eller att jag har barn på en av skolorna. När lärarna inte ville svara på en fråga eller lämna något exempel tog jag hänsyn till och gick då vidare till nästa fråga.

Vid två av de tillfrågade skolorna valde rektorerna själva att skicka ut missiv och förfrågan om deltagande till lärarna på skolan. Detta kan ha påverkat lärarnas inställning till deltagande. Å ena sidan kan det öka möjligheten att lärarna läser e-posten eftersom det kommer från rektorns e-post. Å andra sidan kan det ha påverkat lärarna att inte vilja delta då det kan se ut som att rektorerna efterfrågar deras upplevelser av arbetsmiljön. En förklaring till att det vid en skola inte var någon lärare som valde att delta i studien kan vara att missiv och förfrågan om deltagande kom från rektorn på skolan, men däremot deltog lärare från en annan skola där rektor skickat ut breven, så det kan inte vara den enda förklaringen.

Resultatet av denna studie kommer inte gå att generalisera till hela populationen grundskolelärare i svenska utlandsskolan, men det är inte heller syftet med studien. Dock kan resultatet eller delar av resultatet vara överförbart på andra grundskolelärare i svenska utlandsskolor. Exempelvis kan de resultat som handlar om upplevelser av arbetsmiljön som beror på omsättningen av personer på skolan vara överförbart på lärare i andra

svenska utlandsskolor eftersom det är en specifik arbetsmiljöaspekt som inte är helt ovanlig i utlandsskolor (Hayden, 2006). Genom att tillvägagångssätt, deltagare och intervjufrågor samt resultat med tydliggörande citat finns beskrivet kan läsaren bilda sig en egen uppfattning om studiens överförbarhet (Graneheim & Lundman, 2004).

Under databearbetningen blev det tydligt att syftet med denna studie och frågeställningarna var breda och resulterade i många olika beskrivningar av upplevelserna av arbetsmiljön. På ett sätt är det positivt eftersom det är just olika upplevelser som eftersöks. Dock skulle det vara intressant att gå mer in på djupet av lärarnas upplevelser av någon av arbetsmiljöaspekterna. Lärarna upplevde att utbytet av elever, kollegor och ledning påverkade dom i sitt arbete, både vad det gäller den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, vilket till viss del även bekräftas i tidigare forskning (Hayden, 2006). Men eftersom det är en specifik arbetsmiljöaspekt finns inte så mycket forskning om det. Därför skulle det vara intressant att forska vidare om och gå mer in på djupet kring hur omsättningen av elever, lärare och ledningen påverkar lärarnas organisatoriska och sociala arbetsmiljö och hälsa i svenska utlandsskolan. Det skulle även vara intressant att genomföra en kvantitativ studie för att undersöka om lärare i svenska utlandsskolan är stressade. Om de inte är det, vilket denna studie indikerar, så skulle det dessutom vara intressant att titta på vilka arbetsmiljöaspekter som skiljer sig åt i svenska utlandsskolan och svenska skolan i Sverige. Exempelvis skulle det vara intressant att titta specifikt på lärarnas upplevelse av delaktighet och handlingsutrymme i arbetet eftersom dessa har betydelse för anställdas hälsa (Theorell, 2003).

Slutsats

Denna studie visar att lärarna i svenska skolan i Spanien överlag upplever att de har ett flexibelt arbete, men samtidigt att de arbetar mycket och begränsas i arbetet av den tid och de resurser som finns på skolan. Vidare visar studien att lärarna upplever att de sociala relationerna på arbetsplatsen har betydelse då de både kan möjliggöra och hindra god organisatorisk och social arbetsmiljö samt att de sociala relationerna påverkas av omsättningen av personer på skolan. Resultaten kan tillämpas på så vis att man bör tänka på och värna om de sociala relationerna på arbetsplatsen så som att exempelvis se till att det finns gemensamma pausrum och gemensamma raster.

Referenser

89/391/EEG. (1989). *RÅDETS DIREKTIV av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (89/391/EEG).* Bryssel: Europeiska Unionen.

89/391/EEG. (1990). *MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN EUROPEISKA EKONOMISKAOCH SOCIALA KOMMITTÉN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, OCH REGIONKOMMITTÉN om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i direktiven om hälsa och säkerhet i arbetet 89/391/EEG (ramdirektiv), 89/654/EEG (arbetsplatser), 89/655/EEG (arbetsutrustning), 89/656/EEG (personlig skyddsutrustning), 90/269/EEG (manuell hantering av laster) och 90/270/EEG (bildskärmsutrustning)*. Bryssel: Europeiska Unionen.

2003/88/EG. (2003a). *Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden*. Bryssel: Europeiska Unionen.

2003/88/EG. (2003b). *RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET OCH EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN: Rapport om medlemsstaternas genomförande av direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden.* Bryssel: Europeiska Unionen.

AFS 2015:4. Organisatorisk och social arbetsmiljö. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

Ahlgren, C., & Gådin, KG. (2010) Struggle for time to teach: Teachers' experiences of their work situation. *Work.* 40, 111–118.

Arvidsson, I., Håkansson, C., Karlson, B., Björk, J. & Persson, R. (2016). Burnout among Swedish school teachers–a cross-sectional analysis. *BMC Public Health*, 16, 823.

Betoret, FD. (2006) Stressors, Self-Efficacy, Coping Resources, and Burnout among Secondary School Teachers in Spain. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 26, 519-539. http://dx.doi.org/10.1080/01443410500342492

Betoret, FD. (2009). Self-efficacy, school resources, job stressors and burnout among Spanish primary and secondary school teachers: a structural equation approach, *Educational Psychology*, 29(1), 45-68.

Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder.* Stockholm: Liber AB

Cummings, G., MacGregor, T., Davey, M., Lee, H., Wong, C., Lo, E., Muise, M. & Stafford, E. (2010). Leadership styles and outcome patterns for the nursing workforce and work environment: A systematic review. *International Journal of Nursing Studies* 47, 363–385.

Fernandez, A., Howse, E., Rubio-Valera, M., Thorncraft, K., Noone, J., Luu, X… & Salvador-Carulla, L. (2016). Setting-based interventions to promote mental health at the university: a systematic review. Int J Public Health, 61, 797-807.

Friskolornas riksförbund. (2015). Jobbhälsobarometern Skola 2015 - Ny statistik om lärares syn på jobbet inom utbildningssektorn. Rapport 2015-11-09.

Försäkringskassan. (2016). Socialförsäkringsrapport 2016:7. Sjukfrånvarons utveckling 2016. Stockholm: Försäkringskassan.

Gluschkoff, K., Elovainio, M., KeltikangasJärvinen, L., Hintsanen, M., Mullola, S. & Hintsa, T. (2016a). Stressful psychosocial work environment, poor sleep, and depressive symptoms among primary school teachers. Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 14(3), 462-481.

Gluschkoff, K., Elovainio, M., Kinnunen, U., Mullola, S., Hintsanen, M., Keltikangas-Järvinen, L. & Hintsa, T. (2016b). Work stress, poor recovery and burnout in teachers. Occupational Medicine, 66, 564–570.

Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. Nurse Education Today, (24), 105-12.

Graneheim, U.H., Lindgren, B-M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*. 56. 29-34.

Green, F., Machin, S., Murphy, R & Zhu, Y. (2008). Competition for private and state school teachers. *Journal of Education and Work*. (21)5, 383-404. DOI:10.1080/13639080802580336

Halicioglu, ML. (2015) Challenges facing teachers new to working in schools overseas *Journal of Research in International Education.* 14(3) 242 –257.

Hayden M (2006) Introduction to International Education: International Schools and Their Communities. London: SAGE.

OSHA (2008). Implementation of the european autonomous framework agreement on work-related stress hämtad från: http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2730&langId=en

Jonasson, C., Lauring, J., Selmer, J., & Trembath, JL. (2017). Job resources and demands for expatriate academics: Linking teacher-student relations, intercultural adjustment, and job satisfaction. *Journal of Global Mobility.* 5(1). 5-21.

Jurado, D., Gurpegui, M., Moreno, O., Fernández, C., Luna, J., & Gálvez, R. (2005) Association of personality and work conditions with depressive symptoms. *European Psychiatry,* 20, 213–222.

Kidger, J., Brockman, R., Tilling, K., Campbell, R., Ford, T., Araya, R, King, M. & Gunnell, D. (2016) Teachers' wellbeing and depressive symptoms, and associated risk factors: A large cross sectional study in English secondary schools. *Journal of Affective Disorders*, 192, 76–82.

Kokkinos, C. (2007). Job stressors, personality and burnout in primary

school teachers. British Journal of Educational Psychology, 77, 229–243.

Lazarus, RS. (1966). *Psychological stress and the coping process*. New Yprk: MacGrawen-Hill.

Lindberg, P. & Vingård, E. (2012). Indicators of healthy work environments – a systematic review. *Work*, 41, 3032-3038.

Lärarnas riksförbund. (2015). Betydelsefullt och roligt men alldeles för tungt. En rapport om lärarnas arbetsmiljö 2015. Stockholm: Lärarnas riksförbund.

Marshall, C. & Rossman, G.B. (2016). Designing qualitative research. (6. ed.) Thousand Oaks, California: SAGE.

Parding, K., & Berg-Jansson, A. (2016). Teachers' Working Conditions amid Swedish School Choice Reform: Avenues for Further Research. *Professions and Professionalism*. 6(1) http://dx.doi.org/10.7577/pp.1416

Phillips, S. J., Sen, D., & McNamee, R. (2008). Risk factors for work-related stress and health in head teachers. Occupational Medicine, 58(8), 584-586

Psykologiguiden (2018) hämtad från 20 feb: https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon?Lookup=sj%C3%A4lvf%C3%B6rm%C3%A5ga

Theorell, T. (2003). *Är ökat inflytande på arbetsplatsen bra för folkhälsan?* Bollnäs: Prinfo I& N.

Shkembi, F., Melonashi, E., & Fanaj, N. (2015). Workplace Stress Among Teachers in Kosovo. *SAGE Open*. 1–8. DOI: 10.1177/2158244015614610

Siegrist, J. (1996). Adverse health effects of High Efford/Low reward conditions. Journal of occupational health psychology. 1(1). 27-41.

Skolverket. (2014). TALIS 2013. En studie av undervisnings- och lärmiljöer i årskurs 7–9. Rapport 408. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2017) (https://www.skolverket.se/skolformer/utbildning-utomlands/svensk-utbildning-i-utlandet/svenska-utlandsskolor). Hämtad 2017-09-27

Slany, C., Schutte, S., Chastang, JF., Parent-Thirion, A., Vermeylen, G & Niedhammer, I. (2013). Psychosocial work factors and long sickness absence in Europe. *Int J Occup Environ Health*. 20(1), 16-25.

Statens beredning för medicinsk utvärdering [SBU]. (2014). Arbetsmiljöns betydelse för symtom på depression och utmattningssyndrom. En systematisk litteraturöversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering.

Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning. [Internet]. Stockholm: Vetenskapsrådet. Available from: http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf.

Bilaga 1 – Litteratursökning 1

Databas	Sökord	Avgränsningar	Antal träffar
Web of science	Teacher*	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	31 971
Web of science	Middle school OR primary school OR elementary school	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	19 837
Web of science	Stress OR burnout OR depression OR health	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	872 308
Web of science	Workplace OR "work environment" OR Work OR occupation*	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	752 869
Web of science	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school)	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	5 571
Web of science	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health)	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	982
Web of science	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health) AND (Workplace OR "work environment" OR work OR occupation*)	Peer reviewed artikel, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, länder i europa, 2000-2018	263
Academic search elite	Teacher*	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	148 816
Academic search elite	Middle school OR primary school OR elementary school	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	267 197
Academic search elite	Stress OR burnout OR depression OR health	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	2 540 605
Academic search elite	Workplace OR "work environment" OR Work OR occupation*	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	1 169 032
Academic search elite	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school)	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	26 141
Academic search elite	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health)	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	4 061
Academic search elite	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health) AND (Workplace OR "work environment" OR Work OR occupation*)	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	901
PsycINFO	Teacher*	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	64 732
PsycINFO	Middle school OR primary school OR elementary school	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	124 457
PsycINFO	Stress OR burnout OR depression OR health	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	707 777

PsycINFO	Workplace OR “work environment” OR Work OR occupation*	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	270 826
PsycINFO	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school)	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	12 584
PsycINFO	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health)	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	2 873
PsycINFO	(Teacher*) AND (Middle school OR primary school OR elementary school) AND (stress OR burnout OR depression OR health) AND (Workplace OR “work environment” OR Work OR occupation*)	Peer reviewed, fulltext, artiklar skrivna på engelska och svenska, 2000-2018	673

Bilaga 2 – Litteratursökning 2

Databas	Sökord	Avgränsningar	Antal träffar
Web of science	Healthy workplace*	Peer reviewed,, artiklar skrivna på engelska och svenska samt review	82
Web of science	Healthy work environment*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt review	256
Web of science	Healthy workplace* OR healthy work environment*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt review	312
Academic search elite	Healthy workplace*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt review	9
Academic search elite	Healthy work environment	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt review	6
Academic search elite	Healthy workplace* OR healthy work environment*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt review	13
PsycINFO	Healthy workplace*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt systematic review och metaanalys	16
PsycINFO	Healthy work environment*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt systematic review och metaanalys	29
PsycINFO	Healthy workplace* OR healthy work environment*	Peer reviewed, artiklar skrivna på engelska och svenska samt systematic review och metaanalys	35

Bilaga 3 – Relevansbedömning

Relevansbedömning litteratursökning 1					
Databaser	Sökresultat	Lästa rubriker	Lästa abstract	Lästa i fulltext	Artiklar vidare till kvalitetsbedömning
Web of science	263	263	47	16	4
Academic search elite	901	901	12	6	3
PsycINFO	673	673	17	9	4

Relevansbedömning litteratursökning 2					
Databaser	Sökresultat	Lästa rubriker	Lästa abstract	Lästa i fulltext	Artiklar vidare till kvalitetsbedömning
Web of science	312	312	22	13	2
Academic search elite	13	13	5	0	0
PsycINFO	35	35	14	9	2

Bilaga 4 – Röda korsets granskningsmall för vetenskapliga artiklar

Mall för granskning av vetenskapliga artiklar

Detta är ett hjälpmedel för att bedöma vetenskapliga artiklars kvalitet och användbarhet för Dina studiesyften. Besvara inte kriterierna med endast Ja eller Nej. Motivera alltid Din bedömning. Alla frågor är inte relevanta för alla artiklar.

Börja med slutet! **1. Konklusion och/eller diskussion.** (eng. Conclusion/discussion)	**Egna anteckningar**
Försök att inledningsvis skapa Dig en uppfattning om forskarens konklusioner och/eller diskussion. Det ger dig en utgångspunkt i den fortsatta läsningen. Det är viktigt att veta vad presentationen av artikeln ska leda till för att kunna bedöma relevansen i vad som representerar underlaget för forskarens argumentation. a) Vilka resultat dominerar diskussionen och/eller konklusionen? b) Formulera Din uppfattning om konklusionen/diskussionen. Det kommer att vara en värdefull utgångspunkt i Din vidare läsning.	
2. Syfte (eng.Purpose, Aim)	
a) Vad är syftet med studien/undersökningen? b) Finns det några specifika frågeställningar formulerade? c) Verkar det rimligt i förhållande till Din egen utgångspunkt?	
3. Bakgrund (eng. Introduction, Background, Literature review, Conceptual framework)	
a) Refererar författaren till tidigare forskning? Om ja, vilken? b) Presenteras en teori som utgör ramen för studien? Om ja, vilken/vilka? c) Finns viktiga termer och/eller begrepp definierade? Om ja, vilken/vilka? d) Förtydligas eller förklaras det i bakgrunden varför denna studie är nödvändig? Om ja, med vilka argument? e) Beskriver forskaren sin egen förförståelse eller sitt eget synsätt (viktigt i studier med kvalitativa data). Om ja, hur? f) Verkar bakgrunden rimlig i förhållande till Din egen utgångspunkt och författarens syfte?	

4. Metod (eng. Method: Study setting, Sample, Participants, Procedure, Intervention)	
a) Vilken typ av studie utfördes (ex. experiment. hermeneutisk textanalys)? **b)** I vilken miljö genomfördes studien ex. sjukhus, skola, laboratorium)? **c)** Urval (vem, vilka, vad undersöktes)? Beskrivs ev. försökspersoner, var de unika på något sätt eller "normaltyper". **d)** Hur gick man tillväga för att välja deltagare/försökspersoner (ex. slumpmässigt urval, konsekutivt, strategiskt urval)? **e)** Hur många deltagare/försökspersoner ingick i studien? **f)** Erhölls godkännande från etisk kommitté? Beskrivs det hur försökspersonernas identitet skyddades och frivillighet garanterades? **g)** Hur gick datainsamlingen till (ex. mätningar, enkäter, intervjuer, observationer)? **h)** Verkar metoden för datainsamlingen och ev. val av försökspersoner rimliga och relevanta i förhållande till Din egen utgångspunkt och forskarens syfte? **i)** På vilket sätt analyserades materialet (statistiska metoder, begreppsanalys. viss tolkningsmetod etc)? **j)** Användes beskrivande statistik (tabeller, figurer, stapeldiagram etc) och/eller statistiska analyser? Om ja, vilka? **k)** Vid statistisk analys, vilka variabler undersöktes? **l)** Beskrivs hur validitet och reliabilitet (kvantitativa analyser), trovärdighet och överförbarhet (kvalitativa analyser) säkerställts? **m)** Tycker Du att metodavsnittet ger en tydlig beskrivning av tillvägagångssättet? Skulle det vara möjligt att göra om (replikera) studien genom att följa metodbeskrivningen? **n)** Verkar metoden som helhet rimlig i förhållande till Din egen utgångspunkt och forskarens syfte? Finns det svagheter av betydelse för just Dina syften?	

5. Resultat (eng. Results, Findings)	
a) Beskriv resultaten av undersökningen. **b)** Om statistiska analyser använts identifiera de resultat som är statistiskt signifikanta och ange signifikansnivån. **c)** Vid tolkande analyser, ange teman och/eller kategorier. Verkar resultaten logiska, tillförlitliga och trovärdiga?	
6. Diskussion och/eller konklusion (eng. Discussion, Conclusion, Implications for further research)	
Läs nu diskussion och konklusion igen. **a)** Vilka slutsatser drar forskaren? **b)** Vilka begränsningar diskuterar forskaren? **c)** Räkna upp förslag på fortsatt forskning, forskarens och/eller egna. **d)** Verkar detta rimligt i förhållande till Din egen utgångspunkt och forskarens syfte?	
7. Innebörden av studien för den praktiska vården (eng. Clinical implications, Implications for practice	
a) Vilka resultat kan ha betydelse för den praktiska vården enligt forskaren? b) Anser Du att resultaten är lämpliga att omsätta i praktiskt vårdarbete? Om ja, i vilken miljö? c) Hur skulle användandet av dessa resultat förändra arbetet på Din avdelning? Beskriv utifrån tidsaspekter, arbetsbelastning, ekonomi, juridiska och etiska aspekter, kvalitet för vem/vilka grupper.	
8. Sammanfattande helhetsbedömning	
a) Syftet: varför har undersökningen gjort? b) Genomförandet: på vilket sätt har undersökningen gjorts? c) Kvaliteten: hur bra anser du att undersökningen är? d) Relevans: är denna studien relevant för dina patienter?	

Bilaga 5 – SBUs mall för kvalitetsgranskning av systematiska översikter

Bilaga 6. **Mall för kvalitetsgranskning av systematiska översikter enligt AMSTAR** [1,2]

REVIDERAD 2014

AMSTAR ger en beskrivning av hur författarna har genomfört en systematisk översikt och om översikten uppfyller grundläggande kvalitetskrav.

Författare: _____ År: _____ Artikelnummer: _____

	Ja	Nej	Kan inte svara	Ej till-lämpligt
1. Redovisas en förutbestämd metod för genomförandet? Forskningsfrågan och inklusionskriterierna ska vara fastställda innan översikten genomförs.	☐	☐	☐	☐
2. Gjordes studieurval och dataextraktion av två oberoende granskare? Minst två oberoende granskare ska ha utfört data-extraktionen, och ett konsensusförfarande bör vara definierat för att lösa oenigheter.	☐	☐	☐	☐
3. Var litteratursökningen av tillfredsställande omfattning? Sökningen bör göras i minst två elektroniska databaser. Översikten ska ange de årtal och databaser som ingår (t ex Central, Embase och Medline). Ämnesord (key-words) och/eller MeSH-termer ska anges och i tillämp-liga fall sökstrategin. Alla sökningar bör kompletteras med genomgång av över-siktsartiklar, läroböcker, aktuella innehållsförteckningar, ämnesspecifika databaser och register eller rådfrågning av experter, samt av referenslistorna i de framtagna studierna.	☐	☐	☐	☐
4. Användes studiernas publikationsform som ett inklusions-/exklusionskriterium? Författarna bör ange om alla typer av publikationer omfattades av litteratursökningen. Om litteratur har exkluderats pga publikationsform (t ex "grå litteratur") eller pga språk, etc ska detta anges.	☐	☐	☐	☐
5. Finns förteckningar över inkluderade och exkluderade studier? En förteckning över medtagna respektive uteslutna studier bör finnas i rapporten.	☐	☐	☐	☐

	Ja	Nej	Kan inte svara	Ej till-lämpligt
6. Har de inkluderade studiernas karakteristika och resultat redovisats? Kända faktorer hos deltagarna i de utvärderade studierna (patient characteristics), såsom ålder, etnicitet, kön, relevanta socioekonomiska data, sjukdomstillstånd, varaktighet, svårighetsgrad och andra sjukdomar, bör anges i rapporten. Uppgifter om deltagarna, åtgärd/behandling och utfall i studierna bör presenteras i sammanfattad form, t ex i en tabell.	☐	☐	☐	☐
7. Har den vetenskapliga kvaliteten hos de ingående studierna utvärderats och dokumenterats? Förutbestämda metoder för kvalitetsvärderingen ska anges. För effektstudier bör exempelvis framgå om författarna valt att bara ta med randomiserade, dubbelblindade studier med kontrollgrupper som får placebo. För andra studietyper gäller andra ställningstaganden.	☐	☐	☐	☐
8. Har vederbörlig hänsyn tagits till de inkluderade studiernas vetenskapliga kvalitet vid formulering av slutsatserna? Utvärderingen av metodologisk stringens och vetenskaplig kvalitet ska framgå i översiktens analys och dess slutsatser, och tydligt anges vid utformning av rekommendationer.	☐	☐	☐	☐
9. Användes lämpliga metoder för sammanvägning av studiernas resultat? Lämpligheten i att lägga samman resultaten från de olika studierna bör säkerställas genom bedömning av de ingående studiernas homogenitet (dvs Chi^2-test för beräkning av homogenitet, I^2). Om heterogenitet finns bör man använda en modell som tar hänsyn till slumpeffekter (random effects model) och/eller överväga om det ur klinisk synpunkt är lämpligt att slå ihop resultaten.	☐	☐	☐	☐
10. Har sannolikheten för publikationsbias* bedömts? En bedömning av publikationsbias bör omfatta en kombination av grafiska hjälpmedel (t ex med funnel plot eller andra tester) och/eller statistiska metoder (t ex Eggers regressionsanalys).	☐	☐	☐	☐
11. Är eventuella intressekonflikter angivna? Eventuella sponsorer och bidragsgivare bör tillkännages både i den systematiska översikten och i de ingående studierna.	☐	☐	☐	☐

* SBU:s kommentar: Publikationsbias leder till snedvriden publikation, t ex att positiva resultat publiceras oftare än negativa resultat.

Bilaga 6 - Inkluderade artiklar och kvalitetsbedömning

Inkluderade artiklar och kvalitetsbedömning lärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö och hälsa, litteratursökning 1					
Artikel	Syfte	Deltagare /bortfall	Mätmetod /Design	Resultat	Kvalitetsbedömning
Arvidsson, I., Håkansson, C., Karlson, B., Björk, J. & Persson, R. (2016) Sverige	Att undersöka förekomsten av utbrändhet bland svenska lärare, karaktärisera hur utbrändhet är associerat med olika arbetsmiljöfaktorer.	517 lärare/ bortfall 252 67% svarsfrekvens	Olika självskattningsformulär/ Tvärsnittsdesign	Ingen association mellan ålder och ökad risk för utbrändhet. Dåligt ledarskap, höga arbetskrav, och lärare i de högre klasserna (7-9) var tydligast associerat med utbrändhet. Hälften av lärarna visade tecken på någon form av utbrändhet och 15 % hade hög utbrändhet (2/3 dimensioner).	Medelkvalitet 12p Tydligt syfte, bakgrund, resultatredovisning samt diskussion Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Betoret, FD. (2006) Spanien	1.Att undersöka rollen av self-efficacy och skolresurser som lärarna rapporterar att dom uppfattar som potentiella jobbstressorer och utbrändhet. (2) Att undersöka effekten av jobbstressorer på lärares utbrändhet och att undersöka rollen av selfefficacy och skolresurser i relationen mellan jobbstressorer och utbrändhet.	247 lärare från 21 olika skolor.	Olika självskattningsformulär. Tvärsnittsdesign.	Lärare som rapporterar höga skolresurser samt hög selfefficacy rapporterar låg stress och hög motivation, tillfredsställelse, medbestämmande och tvärtom. De flesta stressorerna har sig. effekt på lärares utbrändhet och att skolresurser och selfefficacy kan fungera som modererande för stress. Nackdel- pratar om effekt, men tvärsnitt.	Medelkvalitet 10p Tydligt syfte och bakrundsbeskrivning samt diskussion. Saknar beskrivning av urval samt bortfall. Pratar om effekt i resultat, men metoden gör att effekt inte kan konstateras. Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Betoret, FD. (2009) Spanien	Att undersöka relationen mellan coopingstrategier, jobstressorer och utbrändhet bland lärare.	716 lärare/	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	Bristande möjlighet till delaktighet i beslutsfattande, krav och för mycket arbete har signifikant och negativ effekt på jobstressorer och jobstressorer har positiv och signifikant effekt på lärares utbrändhet.	Medelkvalitet 9p Tydligt syfte och bakgrundsbeskrivning Bortfall eller svarsfrekvens ej beskrivet, låg generaliserbarhet Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Gluschkoff, K., Elovainio, M., KeltikangasJärvinen, L., Hintsanen, M., Mullola, S. & Hintsa, T. (2016) Finland	Att undersöka associationen mellan tre teorier om stressfull psykosocial arbetsmiljö med depressionssymptom	76 lärare i 34 olika skolor. 48 skolor tillfrågades	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	Obalans i Ansträngning och belöning samt för höga krav i förhållande till kontroll är associerat med depressionssymptom	Medelkvalitet 10p Tydlig beskrivning av syfte, bakgrund, problemområde, resultat och diskussion. Ingen beskrivning av hur många lärare som tillfrågades.

					Låg generaliserbarhet på grund av få deltagare. Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Gluschkoff, K., Elovainio, M., Kinnunen, U., Mullola, S., Hintsanen, M., Keltikangas-Järvinen, L. & Hintsa, T. (2016) Finland	Att undersöka återhämtning som en medlare i relationen mellan jobstress och utbrändhet bland lärare.	76 lärare från 34 olika skolor, 48 skolor tillfrågandes Svarsfrekvensen var 4-31 % /skola	Olika självskattingsformulär Tvärsnittsdesign	Obalans mellan ansträngning och belöning är starkt associerat med utbrändhet.	Medelkvalitet 10p Tydligt syfte, resultatredovisning och diskussion Otydlig metodbeskrivning Låg generaliserbarhet på grund av få deltagare/låg svarsfrekvens. Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Jurado, D., Gurpegui, M., Moreno, O., Fernández, C., Luna, J., & Gálvez, R (2005) Spanien	Syftet är att undersöka associationen mellan depression och personlighets och arbetsmiljö faktorer bland lärare.	489 lärare/ bortfall 113 82,7 % svarsfrekvens	Olika Självskattningsformulär/ Tvärsnittsdesign	Depressionssymptom är associerade med; kvinna, ålder, låg arbetstillfredsställelse, stress, arbete på kommunala/statliga skolor, önskan att byta jobb samt risk för våld från elever.	Medelkvalitet 10p Tydligt syfte, metod, resultatredovisning och diskussion Bristfällig bakgrundsbeskrivning av problemet. Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Kidger, J., Brockman, R., Tilling, K., Campbell, R., Ford, T., Araya, R., King, M. & Gunnell, D. (2015) England	Att undersöka självrapporterad välmående och depressionsprevalens och associerade riskfaktorer bland lärare	555 lärare/ 78,4 % svarsfrekvens	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	Bristande stöd från kollegor och bristande arbetstillfredsställelse är starkt associerat med dåligt välmående och depressionssymptom. Stress på arbetet var associerat med dåligt välmående.	Medelkvalitet 9p Tydlig resultatbeskrivning och diskussion Bristfälligt syfte och problemformulering. Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Kokkinos, C. (2007) Grekland	Att undersöka associationen mellan utbrändhet, personlighet, job stressorer bland lärare.	447 lärare/ 44.7% svarsfrekvens	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	Både personlighet och arbetsrelaterade stressorer är associerat med utbrändhet. Arbetsrelaterade stressorer: relation med elever och kollegor, beslutsfattande, Dåliga arbetsförhållanden, för mycket arbete, tiden inte räcker till,	Medelkvalitet 9p Tydligt syfte och resultatredovisning Bristfällig bakgrundsbeskrivning, samt låg svarsfrekvens, låg generaliserbarhet Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)

Phillips, S., Sen, P. & McNamee, R. (2007) England	Att undersöka förekomst och orsaker till själv rapporterad arbetsrelaterad stress bland huvudlärare i England.	64 % svarsfrekvens	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	Förekomst av arbetsrelaterad stress: 43%. 73% var nöjda eller mycket nöjde m sitt arbete. För hög arbetsbelastning och arbets/fritidsbalansen är de största stressorerna. Kvinnliga lärare rapporterar fler stressorer än manliga lärare.	Medelkvalitet 11p Tydligt syfte, bakgrundsbeskrivning och resultatredovisning. Bortfall eller svarsfrekvens ej beskrivet, låg generaliserbarhet Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Phillips, S., Sen, P. & McNamee, R. (2008) England	Att bestämma riskfaktorer som mest troligt förutser arbetsrelaterad stress och ohälsa bland lärare	290 lärare 64% svarsfrekvens	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	Lärare har dålig fysisk och psykisk hälsa jämfört med den generella arbetande populationen. Att undervisa mer än 5h/vecka var en signifikant prediktor för psykisk ohälsa och att vara kvinna var den huvudsakliga riskfaktorn för psykisk ohälsa.	Medelkvalitet 9p Tydligt syfte och resultatredovisning Bristfällig bakgrundsbeskrivning, Diskuterar ej metodval Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)
Shkembi, F., Melonashi, E., & Fanaj, N. (2015) Kosovo	Att undersöka arbetsrelaterad stress och stress-relaterade variabler bland lärare i Kosovo.	799 lärare	Olika självskattningsformulär Tvärsnittsdesign	1/3 av deltagarna rapporterade höga stressnivåer. 36,8% anger oskälig lön som stressor, 30,1% anger fysisk arbetsmiljö och 26,2% anger odisciplinerade elever. Inga signifikanta samband mellan stressorerna och kön, civilstatus, eller utbildningsnivå. Sig. association mellan åldersgrupp (mer desto äldre) och oklara ansvarsområden, fysisk arbetsmiljö, oskälig lön. Sig association mellan arbetserfarenhet och arbetsbelastning och oskälig lön. Oskälig lön – när man jobbat över tio år och 0-10 år, 21-31 och 31-40 år i arbetet = arbetsbelastning en starkare stressor.	Medelkvalitet 10p Tydligt syfte, bakgrundsbeskrivning och resultatredovisning Bortfall eller svarsfrekvens ej beskrivet, låg generaliserbarhet Studien visar inte på några orsakssamband (tvärsnittsdesign)

Inkluderade artiklar och kvalitetsbedömning aspekter i god organisatorisk och social arbetsmiljö, litteratursökning 2						
Artikel	Syfte	Databaser Inkluderade artiklar	Design inkluderade studier	Kvalitet på inkuderade studier	Resultat	Kvalitetsbedömning

Cummings, G., MacGregor, T., Davey, M., Lee, H., Wong, C., Lo, E., Muise, M. & Stafford, E. (2010)	Att undersöka relationen mellan olika ledarskapsstilar och sjuksköterskors arbetsmiljö.	CINAHL, Medline, PsychInfo, ABI, ERIC, Sociological Abstracts, Embase, Cochrane, Health Star and Academic Search Premier 53 inkluderade studier	Tvärsnittsstudier, sambandsstudier, non-experimental studier	Medel eller hög kvalitet	Relationsorienterat och transformerande ledarskap är att föredra framför uppgiftsorienterade ledarskapsstilar för att skapa god arbetsmiljö för sjuksköterskor.	Medelkvalitet Förutbestämd metod, två oberoende granskare, förtäckning av inkluderade artiklars karaktäristika finns Endast en databas, Förteckning över inkluderade och exkluderade artiklar saknas
Fernandez, A., Howse, E., Rubio-Valera, M., Thorncraft, K., Noone, J., Luu, X., Veness, B., Leech, M., Llewellyn, G., & Salvador-Carulla, L. (2016)	Att sammanställa forskning om strategier som främjar god hälsa på universitet.	PsycINFO, Medline (including Premedline), Cinahl, Web of Science, Scopus, ERIC, Embase, A? Education, APAFT via Informit and Business Source Premier 19 inkluderade studier	Tvärsnittsstudier, före och efter studier, randomiserade studier, icke randomiserade controllerade studier	Låg eller låg-medel kvalitet	Att medarbetare är involverade i beslutsfattande ökar det mentala välmåendet bland universitetsanställda, men få studier med låg kvalitet. Mer studier inom området behövs	Medelkvalitet Förutbestämd metod, två oberoende granskare, flertal databaser Förteckning över inkluderade och exkluderade artiklar samt förtäckning av inkluderade artiklars karaktäristika saknas
Lindberg, P. & Vingård, E. (2012)	Att hitta indikatorer för hälsosamma arbetsmiljöer	Academic Search Elite, ASSIA, Cinahl, Cochrane Library, Emerald, PubMed, PsychINFO, Scopus, SwePub, och Web of Science 24 inkluderade studier	Orginaldata och review		Indikatorer för god arbetsmiljö är; samarbete, utvecklingsmöjligheter för individen, erkännande, deltagande medarbetare, positiv närvarande och rättvis ledare, autonomi, Mer forskning krävs	Medelkvalitet Förutbestämd metod, två oberoende granskare, flertal databaser, förteckning över inkluderade och exkluderade artiklar Förtäckning av inkluderade artiklars karaktäristika saknas
Statens beredning för medicins utvärdering [SBU], 2014	Att göra en systematisk och kritisk granskning av vetenskapliga studier inriktade på samband mellan faktorer i arbetsmiljön och symtom på depression respektive utmattningssyndrom.	PubMed, Embase, PsycInfo, Arbline, Cochrane library, NIOSHTIC-2 81 inkluderade studier	Tvärsnittsstudier, före och efter studier, randomiserade studier, icke randomiserade controllerade studier	Medel eller hög kvalitet	Personer som upplever: - små möjligheter att påverka arbetet i kombination med höga krav utvecklar mer depressionssymptom. - bristande socialt stöd på arbetet utvecklar mer utmattningssyndrom samt symptom på depression. - pressade arbete eller upplever mycket ansträngning i förhållande till belöning utvecklar mer utmattningssyndrom samt symptom på depression än andra. - goda möjligheter till kontroll i arbetet utvecklar mindre symptom på depression	Högkvalitet Förutbestämd metod, flera oberoende granskare, flertal databaser, förteckning över inkluderade och exkluderade artiklar, förteckning av inkluderade artiklars karaktäristika finns

Bilaga 7 – Missiv till lärarna

HÖGSKOLAN
I GÄVLE

Hej,

Mitt namn är Caroline Liljestrand och jag läser Mastersprogrammet inom arbetshälsovetenskap på Högskolan i Gävle. Under läsåret 2017/2018 skriver vi vårt examensarbete där jag har valt att rikta in mig på lärares organisatoriska och sociala arbetsmiljö i svenska utlandsskolan i Spanien. I de sökningar jag genomfört har jag inte hittat någon befintlig forskning om svenska lärare i svenska utlandsskolans organisatoriska och sociala arbetsmiljö och hälsa, så detta är ett område vi behöver veta mer om! Syftet med studien är att undersöka grundskolelärares upplevelse av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i svenska skolan i Spanien. Jag skulle därför vilja intervjua er grundskolelärare som arbetar i svenska utlandsskolan då det skulle vara mycket värdefullt för mig och mitt examensarbete. Intervjuerna beräknas ta cirka 40-60 minuter. Svaren kommer anonymiseras så att de inte går att spåra till enskild lärare eller skola. Flera svenska utlandsskolor i Spanien tillfrågas om deltagande och det är självklart frivilligt att delta. När studien är klar får ni ta del av resultatet genom examensarbetet samt att jag kommer och presenterar resultatet på er skola om ni är intresserade av det. Intervjuerna beräknas äga rum vecka 2,3,4 och därför önskar jag svar av er så snart det är möjligt, senast onsdag 20 december.

Maila mig om ni är intresserade så bokar vi in en tid som passar. Intervjuerna kan genomföras ansikte mot ansikte, via skype eller telefon, det kommer vi överens om som passar bäst.

Har ni några frågor eller funderingar är ni välkomna att höra av er till mig!

Vänliga hälsningar,

Caroline Liljestrand
ofk14cld@student.hig.se
+46 702481525

Handledare:
Erika Björklund
Universitetslektor, Fil. Dr. i pedagogik (Senior lecturer in education)
Erika.bjorklund@hig.se

Bilaga 8 - Intervjuguide

Ålder:

Antal år i yrket, Sverige och Spanien:

Antal elever i klassen:

Typ av tjänst (fast anställning):

Varför valde du att börja arbeta i svenska skolan i Spanien?

Kan du beskriva en vanlig arbetsdag?

Vilka krav upplever du ställs på dig som lärare? Från elever, rektor, föräldrar, kollegor, föreningen? (Har du dom resurser som krävs för att uppfylla kraven?/kan du uppfylla kraven?)

Följdfrågor på: Krav, resurser och ansvar. Fördelning av arbetsuppgifter, Ledning och styrning

På vilket sätt har du möjlighet att påverkar ditt arbete?

Följdfrågor på: Delaktighet, handlingsutrymme, Fördelning av arbetsuppgifter, Ledning och styrning, möjlighet till paus/återhämtning.

Hur upplever du att samarbetet med kollegor/elever/rektor fungerar?

Följdfrågor på kommunikation, socialt samspel och socialt stöd från chefer och kollegor

När känner du att du trivs på arbetet? Kan du ge ett exempel?

När känner du att du inte trivs på arbetet? Kan du ge ett exempel?

Upplever du att det är någon skillnad mellan arbetsmiljöarbetet här i skolan i Spanien jämfört med skolan i Sverige?

Har du något ytterligare som du skulle vilja tillägga angående organisatorisk och social arbetsmiljö?

Följdfrågor på alla; berätta mer! Kan du ge exempel? På vilket sätt?

*Extrafråga som lades till; På vilket sätt upplever du att omsättningen av elever/kollegor (alltså att det börjar och slutar elever/kollegor) påverkar dig i ditt arbete som lärare i svenska skolan i Spanien?